

TÜRK FOLKLO ARAŞTIRMALARI

3 Mayıs 1972

Devlet Nüshası

MART 1972

İÇİNDEKİLER :

Köy Adlarının Değiştirilmesinde Ölçü	Sıtkı SOYLU
Malatya Folklorunda Kar	Ahmet SENTÜRK
Dede Korkut Kitabında Evlilik ve Düğün Töresi	M. Orhan SOYSAL
"Erzurum Türküleri" Kitabı Üzerine	Muzaffer UYGUNER
Tire'de Keçecilik	Gündüz ARTAN
Türk Tasavvuf Şiiri mi, Çırpıştırma mı?	Dr. Rusen YILDIRIM
Karalar Köyünde Kız Başının Öğülməsi	H. Avni YÜKSEL
İzmir — Gültepe'den Bilmeceler	Mehmet Kadri SÜMER
Adnan Ötügen'i Kaybettik	T. F. A.
Liselerarası Halk Oyunları Yarışması ve Neticeleri	İhsan HINÇER
Ağrı Dağı Efsaneleri	Nizamettin ONK
2. Liselerarası Halk Oyunlarına Katılan Okullar	Üstün GÜRTUNA
Bacadan Atılan Ölü Masalı	Dr Saim SAKAOĞLU
Ayın Olayları : Naciye İzbul'un İstanbul'daki Sergisi	T.F.A.

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 272

KURUŞ: 250

65
İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

milyon üstüne milyon

T.C.ZİRAAT BANKASI

(Basın : A. 21494/60721 — 24)

TÜRK FOLKLOR ARASTIRMALARI

Devlet Nüshası

3 Mayıs 1972

MART 1972

İÇİNDEKİLER :

Köy Adlarının Değiştirilmesinde Ölçü	Sitka SOYLU
Malatya Folklorunda Kar	Ahmet SENTÜRK
Dede Korkut Kitabında Evlilik ve Düğün Töresi	M. Orhan SOYSAL
"Erzurum Türküleri" Kitabı Üzerine	Muzaffer UYGUNER
Tire'de Keçecilik	Gündüz ARTAN
Türk Tasavvuf Şiiri mi, Çırpıştırma mı?	Dr. Ruşen YILDIRIM
Karalar Köyünde Kız Başının Öğülmesi	H. Avni YÜKSEL
İzmir — Gültepe'den Bilmeceler	Mehmet Kadri SÜMER
Adnan Ötügen'i Kaybettik	T. F. A.
Liselerarası Halk Oyunları Yarışması ve Neticeleri	Ihsan HİNÇER
Ağrı Dağı Efsaneleri	Nizamettin ONK
2. Liselerarası Halk Oyunlarına Katılan Okullar	Üstün GÜRTUNA
Bacadan Atılan Ölü Masalı	Dr. Saim SAKAOĞLU
Aynı Olayları : Naciye İzbul'un İstanbul'daki Sergisi	T.F.A.

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 272

KURUŞ: 250

İSTANBUL'DA AYDA BİR KEZ ÇIKAN TÜRK FOLKLOR ARASTIRMALARI DERGİSİ

Siddetli baş ağrılarına karşı

OPON
KULLANINIZ

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago, romatizma ağrılarını teskin eder
OPON, bayanların muayyen zamanlardaki sancularında faydalıdır
OPON, günde 6 tablet alınabilir

(Yeni Ajans : — 25)

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A. Ş.

KURULUŞ : 1946

Sermayesi :
80.000.000.— Lira

Yurt içinde 171 Şube

★

TASARRUF MEVDUATINDA HARBİYEDE
VE FENERBAHÇEDE TAM KONFORLU
APARTMAN DAİRELERİ VE ZENGİN PARA
İKRAMIYELERİ

GARANTİ BANKASI

(Folklor : 26)

(Bastın : 60954 — 27)

(Folklor : 28)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 272

MART 1972

YIL : 23 — CİLT : 14

Köy Adlarının Değiştirilmesinde Ölçü

Yazan : Sıtkı SOYLU

Son yıllarda birçok kasaba ve köy isimlerinin Türkçeleştirilmesine girişilmiş, İçişleri Bakanlığı'nda kurulan bir komisyon valiliklerden gelen teklifleri de dikkate alarak köylerin coğrafi durumlarına göre yeni yeni isimler vermiştir.

Bakanlıktaki yetkili komisyonun köy isimlerini değiştirirken sık sık yanlışmalara düştüğü olmaktadır.

Asırlardır halkın alışageldiği, benimsemiş olduğu bir ismi değiştirirken belli ölçüler kullanılmadığı, tarihi gerçeklerin dikkate alınmadığı ve çoğu zaman coğrafi şartların haritadan okunabildiğiyle iktifa edilerek ayaküstü bir acelelikle yeni yeni isimler tesbit edildiği anlaşılıyor.

Anadolunun Türkleştirilmesine başlandıktan sonra kurulan binlerce şehir, kasaba, köy, ya kurucusunun, ya fatihinin, ya da bir Türk kahramanının adını taşıyagelmıştır. Alâiye, Karaman, Seydişehir, Emirgazi, Mihalççık gibi binlerce örnek vermek mümkündür. Bunun yanında Emirdağ, Gediz gibi beldenin ismine ağırlık verecek tabii varlıkların ismi de kullanılmamıştır.

Ama asırlarca hakimiyetleri altında bulundukları topraklar üzerinde birçok önemli şehir isimlerini, şuurlu olarak değiştirmeye lüzum görmeyen ecdadımız "İKONIA"yı Konya yapmakla iktifa etmiştir.

Tarih araştırmacıları için ciddi müşküller doğuran son değişiklikleri yapan kurul bu yönü dikkatlerden uzak tutmakla kalmamış, büyük hatalar da işlemiştir.

İçel'in Mut ilçesinden bir örnek vermek

isterim. İlçenin batı kısmında, Göksu kıyısında bir köy vardır. Köyün adı yedi asırdır Hocenti (Hocantı) olarak kayıtlıdır.

Kurul, Hocenti ismini bir Ermeni veya Rum ismi sanmış olacak ki köyün adını "Derinçay" olarak değiştirmiş!

Şimdi, Türkiye'nin dört bucağında işlenmiş binlerce yanlışlıktan bir tekini tarih gerçeğine dayanarak açıklayalım.

Hocenti ismi, Karamanoğullarının İçil topraklarındaki akraba beylerinden biri olan "Hocenti Bey"den gelir.

Kendisi aynı köyde Göksu ırmağı üzerinde bir köprü, bu köprü yakınında bir türbe, Mut - Karaman yolu üzerinde Alanhan'da bir zaviye kurmuştur.

Kendisi kadar önemli bir kişi olan oğlu Osman Bey adına Mut İlçesindeki Lâal Paşa Camii yanında altı köşeli örneği az görülen stilde bir türbe inşa ettirilmiş ve kendisi bu türbe içine defnedilmiştir.

Mezar kitabesinde; "766 yılı Zilkade ayının 11. günü ölen Hocenti oğlu Osman Beyi Allahu Taalâ cennetin göbeğinde iskân etsin" yazılıdır.

İ. Hakkı Konyalı'nın verdiği bilgiye göre; Karamanoğlu Mehmet Bey (2 nci) Hocenti Bey'in Alahandaki zaviyesine önemlice miktarda bir de vakıf yapmıştır.

İşte böylesine önemli, adına türbe ve zaviye kurulan bir zatın ismi, tarih gerçeği ne önem vermeyen bir kurulun elinde Ermenice sanılarak silinmiş ve Derinçay yapılmıştır. Umarız ki, bu uyarımız, bundan sonra daha dikkatli olunmasına yardım eder.

Malatya Folklorunda Kar

Yazan : Ahmet ŞENTÜRK

Kış günlerinin süsü olan kar yağmaya başlayınca insanın kafasında çocukluk günlerinin anıları canlanır: Kartopu oynar, kardan adam yapar...

Bu donmuş su damlalarının gerek yağarken dantel biçiminde, köşeli, çeşit çeşit yıldızlar halinde düşüşleri ve gerekse yerde meydana getirdikleri ak, yumuşak tabaka üzerinde yürürken ayakların kâh içine kadar gömülüğü, kâh, gıcıır... gıcıır ses çıkarışları, eli yüzü morarmış çocukların titreyişleri karlı günlerde sık sık görülür.

Birbirlerine değmeden büyük bir sessizlik içinde yağın kar soğuk bir süstür. Onu sıcak odaların penceresinden seyretmeye doyum olmaz. Dağların tepelerinde kışı ve soğuğu temsil edencesine aylarca kalışı yine dönüp dolaşıp geleceğine delil olur adeta...

Rengi ak ve kendi yumuşak olan kar öyle uzaktan gözüktüğü gibi değildir. Punduna getirince insanı fırtınayla birleşip boğar bir anda. Ya da kavurur soğuktan, dondurur. Hele yerler karla kaplı iken gece de ayaz olursa karı akla getirmek bile insanı üşütür. Öyle de olsa kara, kapkara kışta o yine ak bir süstür. Bu süsü seyretmekten mahrum milyonlarca insan yaşıyor dünyamızda. Yurdumuz bu süsten yoksun değil, Bir iki ilimiz dışında kalan bölgelere bol bol kar yağmaktadır. Malatya da kar yağışı olan illerdedir. Kar, Malatya folklorunda geniş bir yer alır. Malatya yöresinde kar için söylenmiş derlenen türkü, mani, atasözü ve bilmecelerden bir kaç örnek aşağıya alınmıştır:

TÜRKÜ

- 1 — *Yüce dağ başında kar bölük bölük
Açmayın yarımı yüreğim delik.*
- 2 — *Erisin de karlı dağlar erisin
Erisin de düz ovayı birüsün
Evvvel benim idin şimdi kiminsin?
Şimdi gerilerde kalan ben oldum.*
- 3 — *Yüce dağ başında bir top kar idim
Yel vurduka ılgıt ılgıt eridim*
- 4 — *Yüce dağ başında kar mezar mezar
Şurda bir yiğit yatar boyu ne güzel*

- 5 — *Beydağına kar yağmış
Kar altında gül kalmış*
- 6 — *Kar mı yağmış yüce dağın başına
Beni kıyamın gelsin başına*
- 7 — *Pencereden kar geliyor.
Gurbet bana zor geliyor.*
- 8 — *Yüce dağ başına çıktım karınan
Günümü geçirdim ahuzarınan
Yıllardır çekerim ben bu derdi de
Gelmedin yanıma çürük narınan*

MANİ

- 1 — *Dağlar karıdı neynim
Göynüm farıdı neynim
Bana derler yarın yok
Evvvel vardı neynim.*
- 2 — *Kar yağar burum burum
Geçmen yolcular durun
Burda bir garip ölmüş
Üstüne selâm durun.*
- 3 — *Çıktım Urusun Dağına
Karı dizleyi dizleyi
Yaralarım göz göz oldu
Doktor gözleyi gözleyi*
- 4 — *Kar yağdı gül üşüdü
Dalda bülbül üşüdü
Bir güldüm aklım aldın
O nasıl güllüüdü?*
- 5 — *Kar yağar dam üstüne
Dağlarda çam üstüne
Yar aklıma düşünce
Gam gelir gam üstüne.*
- 6 — *Kar yağar kar üstüne
Nar korlar nar üstüne
Divane deli miyim?
Yar sevem yar üstüne.*

BİLMECE

*Şekere benzer tadı yok
Gökte uçar kanadı yok.*

(KAR)

ATASÖZÜ

*Yağın yağmur olsun, tek kar olmasın.
Kar yağmış ki ayak üşüye.
Kar yılı, var yılı.*

Dede Korkut Kitabında Evlilik ve Düğün Töresi

Yazan : M. Orhan SOYSAL

Yazarı henüz bilinmemesine rağmen Dede Korkut Kitabı, XV. yy sonlarında veya XVI. yy başlarında, kuzey - doğu Anadolu bölgesinde yazılmıştır.

Eser, XIII. yy'da kuzey-doğu Anadolu'ya gelip yerleşen Müslüman Oğuz Türkleri'nin sosyal hayatı hakkında ilginç tablolara doludur (1).

Biz bunlar içinden, devrin Türkleri'nin yalnız evlilik anlayışı ve düğün töresini göstermeğe çalışacağız (2):

Devre göre sevişerek ve beceri göstererek evlenme olduğu gibi, bugün dahi birçok Anadolu köyünde yaşadığı üzere, "Beşik Kertme" deyimini ile belirtilen nişanlanma ve evlenme de vardır: "Pay Piçen Big aydur; Bigler Allah Taala mana bir kız virecek olur ise, siz tanık olun, menüm kızum Pay Püre Big oğluna bişik kerteme yavuklu olsun didi (s. 29, 117)"

Ayrıca devrin yasak sevişme şekli de, şöyle tasvir edilmiştir: "mahbup kızlarını çalup bir bir boynun kuçan yüzünden tudağından öpen... (s. 27, 113)"

İşaret ettiğimiz gibi, genellikle evlenecek adaylar, bedenen karşılıklı beceriler gösterip, yarışır. Pek tabii bu, kızın arzusuyla olur. Bir yarışma sahnesi, kızın ağzından şu şekilde canlandırılmıştır: "gel imdi senin ile ava çıkalım, eyer senin atun menüm atımı kiçer ise... hem senin ile oh atalım, meni kiçer isen... ve hem senin ile güreşelim, meni basar isen... (s. 33, 123)". Bu ava çıkma, at kullanma, ok atma ve güreşme yarışmaları, erkek tarafından başarı ile sonuçlandırılırsa, o zaman o genç kız, kendine özgü dünyadaki biricik hayat arkadaşını seçmiş ve onun karısı olmayı kabullenmiş olur.

Bir de, bu durumun aksini düşünelim: Şayet erkek bu yarışmayı kaybederse, o zaman yiğitliğine halel geldiği gibi, kızı alamadığından başka, toplumdaki yeri de tamamen sarsılır. Böyle bir duruma düşen erkek ise, toplumda kimsenin yüzüne bakamayacak hale gelir. Bu, bir erkek için büyük bir bayağılık kabul edilir. Bu anlayışı, durumu yarışma sırasında güçleşen bir erkek, şöyle anlatıyor: "Bu kıza

basılacak olur isem Kalın Oğuz içinde başuma kahınc yüzüme tohınc iderler... (s. 33, 123)" Dolayısıyla erkek, her şeyi göze alır; kızla yaptığı bir güreş yarışması sırasında, hileye bile başvurmadan geri kalmaz ve şerefi bahasına bu yarışmadan kazanmış olarak çıkar: *Gayrete geldi, kavradı kızın bağdamasını aldı, emceğinden tuttu. Kız koçındı. Bu kez... kızın ince bir line girdi, bağdadı arhası üzerine yire urdu (s. 33, 123)".*

Bu yarışma, erkek tarafından başarıyla sona erdirildikten sonra, nişan şöyle aktedilir: "Üç öpdi, bir dişledi, düğün kutlu olsun han kızı diyü parmağından altın yüzüğü çıkardı kızın parmağına kiçürdi. Ortamızda bu nişan olsun han kızı didi (s. 33, 123)" Bugünkü nişanlanmalarda altın alyans kullanma âdeti, görüldüğü gibi âtalarımıza kadar varıyor demektir. Bu arada: "Könül virüp sevdiğüm (s. 107, 217)" kelimelerine dayanarak tüm evlenmelerin, tarafların bir birlerini sevmeleri sonucu gerçekleştirildiğine işaret etmeden geçmeyelim.

Artık bundan sonra kız, bugün dahi aynı kelimeler söylendiği üzere şu şekilde ister:

*"Tanrı buyruğuyla Peygamber kavliyle
Kızunu almağa gelmişem (s. 81, 188)".*

Daha sonra kız, bir nevi başlık ister: "Bin buğra getirün kim maya görmemiş ola, bin dahi ayır getirün kim hiç kısrığa aşmamış ola, bin dahi koyun görmemiş koç getirün, bin de kuyruksuz kulaksuz köpek getirün, bin dahi püre getirün mana (s. 35, 126 - 127)". Bunlar alındıktan sonra da taraflar arasında düğün şenlikleri başlar.

Gerdek akşamından önceki günlerde ise, bugün hemen her Anadolu şehrinde rastlandığı üzere, güveye sağdıç verilir. Gerekliğinde, iki kardeş de birbirine sağdıç olabilir: "İki kardeş bir birine sağdıç oldılar. Gerdeklerine çapup düşdiler (s. 122, 233)". Aynı zamanda gerdek yeri, şöyle bir geleneğin sonucu seçilir: "Oğuz zamanında bir yiğit ki evlense oh atar idi, okı ne yırde düşse anda gerdek diker idi. Beyrek

"Erzurum Türküleri"

Yazan : Muzaffer UYGUNER

Halk ruhunun çeşitli yönlerini belirten türkülerimiz, zaman zaman çeşitli kişiler tarafından, çeşitli yöntemlerle derlenmiştir. Derleme kitaplarının bir dizinini verecek değiliz burada. Konuyla ilgilenenler, bu kitapları bilirler. Son yıl içinde iki önemli derleme geçti elimize. Bunlardan biri Eskişehir ve çevresinde toplanan türkülerdir. İkincisi ise Erzurum bölgesinden derlenen türkülerine içine alan *Erzurum Türküleri* (*) adlı kitaptır. Mersin Tefik Sırrı Gür Lisesi Edebiyat Öğretmeni Nabi Belekoğlu tarafından yapılan derlemelerden oluşan bu kitapta 260 türkü yer almıştır.

Belekoğlu, üç yöntemle derlemiştir. Bu yöntemler, kitabın önsözünde şöylece belirtilmiştir :

1 — a) *Teyple hem söz, hem de beste*

Han dahi ohn atdı, dibine gerdeğin dikdi (s. 36, 129)". Dolayısıyla gerdeğin kurula- cağı yere, muhteşem bir çadır yani devrin evi dikilir.

Kardeşinin sağlığından haber alamayan bir yiğidin gerdek gecesi, şöyle anlatılıyor: "*Oğlanı gerdeğe koydular. Kız ile ikisi bir döşeğe çıktılar. Oğlan kılıcın çıkardı, kız ile kendü arasına bırakıldı. Kız aydur: Kılıcın gider yiğid murad vir murad al, sarulalum didi. Oğlan coydur: Mere kavat kıızı men kılıcuma toğranayım, ohuma sarılayım, oğlum toğmasun, toğar ise on yaşına varmasun, ağamun yüzün körmeyince, ölmüş ise kanın almayınca bu gerdeğe girer isem...*" (s. 118, 228)". Buradan, kardeş için ne gibi durumlarda, nelerin feda edilebileceği ve tipik bir yemini görüyoruz.

İşte bu anlayışla düğünden önceden çadırlar dikilir, şölenler verilir, şenlikler yapılır ve gerdeğe girilir.

Muhakkak ki, düğün sırasında babanın görevi büyüktür. Fakat büyüklüğü oranında da mutludur; zira, canından çok sevdiği oğlunun mürüvvetini görmektedir. Bir düğün şöyle canlandırılıyor: "*Oğhıyile geliniyle Kanlı Koca Oğuz'a girdi. Gök ala görklü çemene çadır dikdi. Atıdan aygır*

siyle birlikte derleme;

b) *Teypsiz olarak yalnızca sözlerin derlenmesi.*

2 — *Çeşitli kitaplardan ve dergilerden yapılan türkü sözü derlenmesi.*

3 — a) *Erzurum türkülerinin radyolarda söylenen sözlerinin derlenmesi.*

b) *Radyolarda söylenen Erzurum türkülerinin teyple beste ve sözlerinin derlenmesi.*

Belekoğlu, böylece, Erzurum bölgesinin bazı türkülerini derleyebildiğini belirtiyor ve bütün Erzurum türkülerinin derlenmesindeki güçlüğe değiniyor. Türkülerin çevriyazılı olarak derlendiği, ancak bu kitapta bundan vazgeçildiğini anlıyoruz önsözden. Halkın yararlanacağı düşünülerek tutulan bu yol yerinde olmuştur. Bilimsel çalışma için geçerli olan bu yöntem, bilim

deveden buğra koyundan koç kırdırdı. Düğün idi. Oğuz biglerin ağırladı. Altunluça günlüğün diküp Kan Turalı gerdeğine girüp muradına maksudına irişdi (s. 90, 198)".

Düğün sırasında, usta çalıcılar tarafından zurna ve nekkâre çalınır: "*surnaçları... nakaratçıları...*" (s. 47, 145)" Düğün şenlikleri, bir iki gün değil, kırk gün kırk gece devam eder; Türklere yakışır bir ve karla sona erer: "*Kırk gün kırk gece toy düğün eylediler (s. 53, 153)*"...

Böylece, evlilik anlayışı ve düğün töresi normal seyrini devam ettirir.

1) Bk. Dede Korkut Kitabı'nda Sosyal Hayat. M. Orhan Soysal, UYANIŞ, Yıl: 10, Sayı: 91, 1972, s. 3 - 5 v.d. sayılar.

(2) Metinden aktardığımız kısımlar, transkripsiyon işaretleri hariç olarak: "Dr. Muharrem Ergin, Dede Korkut Kitabı I, 1. bs. Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1958. 402 s. (T. D. K. Yay. Sayı: 169)." adlı eserden alınmıştır. Ayrıca, gösterilen birinci rakamlarla da aynı metinlerin bugünkü dile çevirisi olan: "Orhan Şaik Gökyay, Bugünkü Dille Dede Korkut, İstanbul, Yükselen Matbaası, 1963. 144 s." adlı eserin sayfa numaraları verilmiştir.

adamları dışındaki geniş "topluluk için yapılan çalışmada elbette geçerli olamaz.

Erzurum türkülerinin kendine özgü sesi ve özü vardır. Türkülerde özlem, göçler, savaşlar önemli yer tutar. Yıllarca savaşların içinde yaşamış, cephelere asker göndermiş, çeşitli tarihlerde çeşitli bölgelere göçmüş insanların elbette söylecekleri bunlardır. Bu türkülerde de, başka bölgelerin ve hatta başka ulusların türkülerini gibi, insan sesini duyarız. Oyunlara eşlik eden türkülerde de insanın, oynarken bile unutmadığı sesini buluruz. Davul ya da başka çalgıların sesine uyarak yapılan rakslarda, bu çalgılar susunca türküler başlar. Belekoğlu'na göre, Erzurum türkülerinin özellikleri vardır. "Yanık" adlı uzun hava, "tatyân" gibi bir tür klasikleşmiş hava özellikle hemen özellikleri anlatılan bestelerdir.

Belekoğlu, Erzurum türkülerini incelerken ister istemez bir sınıflandırmaya gitmiştir. Onun sınıflamasına göre, türkülerini şöyle kümelendirebiliriz :

I. *Lirik türküler :*

- Sevi türküleri,
- Doğa türküleri,
- Gurbet türküleri,
- Ağıtlar,
- Ninniler,
- Koçaklamalar.

II. *Satirik türküler :*

- Güldürü türküleri,
- Taşlamalar.

III. *İş türküleri.*

IV. *Tören türküleri,*

V. *Bir olayı anlatan türküler,*

VI. *Oyun türküleri,*

VII. *Marşlar,*

VIII. *İlençler,*

Böyle bir sınıflama elbette tartışılabilir. Özellikle marşlarla ilençlerin türküler arasında yer alması, bize göre, yerinde değildir. Burada yer alan ilençlerin taşlamalar arasında yer alması gerektiği kanısındayız. Ninniler için de söylenecek söz, bunların ayrıca ele alınması gerektiridir.

Belekoğlu, bu sınıflamayı yapmış ama, türkülerini bu sınıflamaya göre koymamış kitabına. O, kitabına alırken derlemeye tutulan yöntemi esas tutmuş. Bu da bir yol- der elbette. Bize göre, yukarıdaki sınıflama

kitapta temel olarak alınmalıydı.

Türkülerin derlendiği kişiler, yer ve bazan da tarih de gösterilmiş ve olaylara dönük bazı bilgiler de verilmiştir. Ayrıca, dipnotlarla bir çok bilginin de verildiğini görüyoruz. Sözcüklere ve deyimlere ilişkin açıklamalar da dipnotlarda belirtilmiştir. Banda alınan türkülerin bandlarının Ata-türk Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi Halk Edebiyatı Arşivinde bulunduğu da bir not olarak açıklanmıştır.

Türkülerde, "melodi" için kullanılan bazı ek heceler ve sözler önsözde belirtildiği gibi türkülerin metinlerinde de olduğu gibi bırakılmıştır. Kitaptaki 260 türkünün bazı değişik söylenişleri de gösterilmiş ve özellikle konuya yakın olanlara yararlı bir belge sunulmuştur. Kitabın sonuna konulan türküler dizini de bilimsel yönden yararlıdır.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın dediği gibi, "Bu türkülerle şarkıların hepsinin Erzurum'un kendi malı olduğu iddia edilemez. Bazıları Erzurum'da doğmuşlardır. Bir kısmında Azerbaycan ile Kafkasya ile sıkı münasebetin doğurduğu tuhfa bir çeşni, bütün melez şeylerdeki o marazî hislilik vardır. Bir takım hoyratlar, mayalar bütün Bingöl havalisinin malıdır. Bingöl çobanlarının koyun otlatırken kaldıkları karval nağmelerinden izler taşır. Bunlardan bazıları, bu çobanların ıssız dağların birinden öbürüne ünleyişlerine benzeyen seslerle başlar. Bir kısmı, biraz sonra bahsedeceğim 'Yemen Türküsü' gibi, Harput ağzıdır. Bazısı İstanbul'da çıkmış, kervan yoluyla Zigana'yı, Kop'u yahut da Samsun Sivas, Erzincan yoluyla Sansa'yı geçerek uğradığı yerlerden bir yığın hususilik olarak Erzurum'a gelmiştir. Kiminin bestesi yerli, sözü başka yerlerdendir. Kiminin de dışardan gelen beste, makamın biraz daha üstüne basmak yahut kararını değiştirmek suretiyle yerleşmiş, bu dağların, yaylaların malı olmuştur. Fakat, hep si birden, bize, büyüü bir ayna gibi, Erzurum'u gurbeti verirler" (Beş Şehir, s. 68 - 69).

Erzurum Türküleri, bu bölgenin türkülerini toplayan ilginç bir kitaptır.

(*) Nabi Belekoğlu, Erzurum Türküleri, derleme, Adana 1971, 224 sayfa fiyatı 15 lira.

Tire'de Keçecilik

Yazan : Gündüz ARTAN

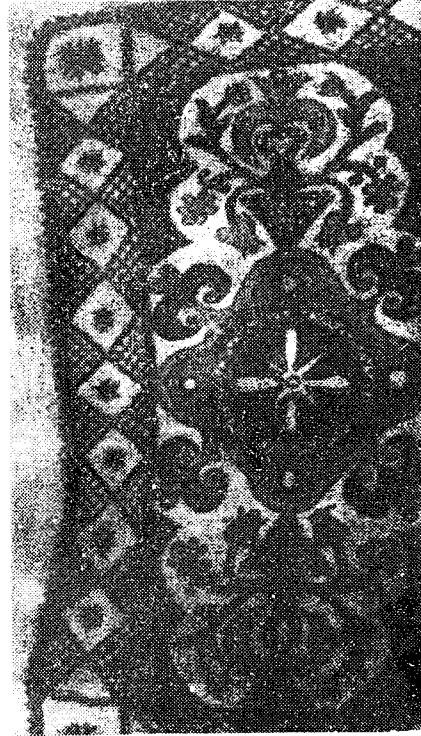

Tire'de Keçeden yapılan kepenek ve diğer mamuller

İşlenişindeki ustalığı ve sağlamlığı ile çevrede ün yapan Tire keçelerine Adana, Konya, Kayseri, Sivas, Erzurum gibi uzak illerden siparişler verilmekte ve tüccarlar bizzat gelerek alıp götürmektedirler. Bu gün Tire'de 15 keçeci sanatkâr çalışmakta ve her usta günde 15 kg. yünü yay'dan geçirip işlemektedir. Son yıllarda makine ile işlenmesi mümkün olduğu halde elde işlenmiş yün çok sağlam olduğu için ustalar sayıca az fakat kalitesi üstün mamuller meydana getirmektedirler.

Yıkayıp temizlenmiş ve yayda atılmış yünler "Kalıp" adı verilen asgari 4 x 2 metre boyutunda hasır üzerine yayılır. Buna "kalıba dökmek" denir. Yapılacak mamülün cinsine göre kalın veya ince bir taba-

ka halinde toplandıktan sonra tepilmeye başlanır. Bir saat tepildikten sonra kalıp açılır. Yapılacak mamülün şekli verilir. "Çatmak" adı verilen bu işlem, meselâ bir kepenek hazırlanırken bir saatlik zaman alır. Çatıldıktan sonra 45 dakika tepilir. Daha sonra üstündeki yazıları ve markası, şerit halinde kesilmiş keçelerle işlendikten sonra keçenin "pişirilmesi" safhasına geçilir. Şekil verilmiş olan keçeye önceden kaynatılmış ılık haldeki sabunlu sular dökülür. Sabunlu su ile iyice ıslatılmış olan keçe üç-dört kişi tarafından rule haline getirilir, devamlı ve ahenkli hareketlerle ezilir, yere çarpılır. Yumrukla, dirseklerle aynı anda ve hep birlikte yapılan bu hareketler sırasında keçeciler gene aynı ahenkle "ih-ih-ih" veya "hınk-hınk — hınk"

Tire'de yapılan keçe yer yaygısı

Keçe'den bilhassa kepenek (yamçı) yapılır. Yurdumuzun her yerinde yaygındır

seslerini tekrarlar. Bu safhaya "ihlamak" adı verilir. 3, 5 - 4 saat devam eden bu pişirme sonunda keçe son şeklini alır. Güneşe asılan ve kurutulan keçe satışa hazır hale gelmiştir.

Keçeci ustası üç - dört yardımcısıyla birlikte sabahtan başlayıp aralıksız olarak akşama kadar çalışır. Bu işlemleri yarıda bırakmak veya aksatmak malzemenin ziyan olmasına sebep olur. Bir keçeci ustası yardımcısıyla günde 4 kepenek hazırlar.

Kepenekler 4, 5, 6, 7 kg. ağırlığında olarak 4 boy halinde yapılır. Katkısız temiz yünden yapılan mamuller kilosu 20 liradan, daha düşük kaliteliler ise kilosu 14 - 15 liradan satılır.

Her biri 10 - 12 kg. ağırlığında olan 1,5 x 3 metre boyutunda döşemelik keçeler, zarif desenleri, sağlamlığı, dayanıklılığı ve soğuğa mukavemeti sebebiyle birçok evlerde halı ve kilim yerine kullanılmaktadır. (Resim 2).

Kepenek ve yer yaygısından başka Deve keçesi (2,5 kg. ağırlıktadır), Hamut keçesi, Bağır (beygir, at) keçesi (1 kg.), merkep keçesi gibi çeşitli mamuller yapılmaktadır (Resim 1).

Konya'da da keçecilik devam etmektedir. Yukarıda keçe tepen 3 usta görülmektedir

Türk Tasavvuf Şiiri mi, Çırpıştırma mı ?

Yazan : Dr. Ruşen YILDIRIM

Milliyet Yayın Ltd. Şirketi iki yıldan beri Türk yayın hayatında bir çığır açtı. Çeşitli dizilerle çok güzel kitaplar çıkarmaya başladı. İşin başında uzun yıllar yazar ve yayımcı olarak isim yapmış olan Tarık Dursun K. bulunuyordu. Kısa sürede geniş bir okur kitlesi de yaratıldı.

Bir de Türk Klasikler Dizisi düzenlendi. Bu dizinin ilk beş kitabı başarılı idi. Uzun ve yorucu emek verimi oldukları belli oluyordu. Bu özelliği dolayısıyla okurların ilgisi büyük oldu. Kısa zamanda ikinci üçüncü baskıları yapıldı. Fakat son iki kitap bu nitelikten çok uzak kaldı.

Son iki kitap, şöhretini Yunus Emre ve Mevlâna'ya dayayan, fakat bu iki büyük sanatçı hakkında gerçekleri söylemeyen, yanlışlarla dolu yayınlar veren Abdülbaki Gölpinarlı'ya hazırlanmış. Birinci kitabı olan Mevlâna'dan çevirmelerle "Divan" adı ile çıkan eser, daha önce çıkmış kendi kitaplarından aktarmalardır. Hiçbir yeniliği yoktur. Meraklı okurlar zaten daha önce bunları görmüş ve okumuştur.

İkinci kitaba gelince, bu daha hafif, pek sudan ve birkaç gün içinde yapılan çırpıştırmadan öteye geçmeyen amatör işidir. Bunun için "üstat" olmaya da ihtiyaç yoktur. Herhangi bir meraklının birkaç gün içinde ortaya koyabileceği cinstendir. Varlık Yayınevinin yirmi yıl önce çıkarmaya başladığı ve sayısı elliye geçen küçük fakat değerli Türk Klasiklerini önüne koyan herkes bu işi yapabilir. Okurlara yeni hiçbir şey vermeyen bu çırpıştırmanın adı bile bir acayip ve yabancı; "Tasavvufi — Zühdi Edebiyat — Melâmi — Hamzavi Halk Edebiyatı — Alevî — Bektaşî Halk Edebiyatı" açıklamasının üstünde kitabın asıl adı şöyle : "Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi".

Bu büyük ad altında verilen bilgiler doğru olsa, okur verdiği paraya acımaz. Kısa kısa hazir bilgilerden sonra "Yunus Emre, Esrefoğlu, Nizamî, Himmet, Hacı Bayram Veli, Kaygusuz Vizeli Alâeddin, İdris-i Muhtefî, Muhyî, Oğlanlar Şeyhi İbrahim, Gaybî Sun'ullah, Kaygusuz Abdal, Şah İsmail-i Safavî, Pir Sultan Abdal, Kul

Himmet, Hüseyinî, Hasan Dede, Kazak Abdal, Seyranî, Dertli, Celâli Baba" gibi yirmi kişinin adı var. Son on tanesi "Alevî - Bektaşî Halk Edebiyatı" adı altında bir bölümde toplanmış.

Yunus'tan yirmi, Pir Sultan Abdal'dan on dört şiir alınmış. Ötekilerden beş on, hatta bir şiirle yetinilmiştir. Daha önce aynı dizide çıkan Yunus ve Pir Sultan kitapları varken yeniden bu iki şairi almak niye. Kitabı şişirmenin bu da başka bir yönü. Zaten kitabın kısa sürede çırpıştırma olduğunu gösteren bir yanı da çoğu sayfaların boş kalmasıdır. Demek ki, üstat (?) istenilen sayfaları dolduracak kadar şiir vermemiş, bu durum karşısında basanlar kitap hacmini istenilen kalınlığa erdirmek için boş sayfalarla işi idare etmişler.

Yunus hakkında verilen bilgilerin yanlışlığı üzerinde durmayacağız. Çünkü, doğruyu arayanlar yine aynı dizide çıkan Cahit Öztelli'nin Yunus Emre kitabına bakabilirler. Yalnız şu kadarını söyleyelim ki, Yunus'un şiirlerini bile doğru kopya edemeyen Gölpinarlı, dörtlüklerle olan şiirleri gazel tarzında yazıyor. Buna karşı ters tutum da var. Meselâ : Seyyit Nizamî'nin 2, 3, 4, 9. şiirleri dörtlüklerle olacakken gazel tarzında, 7. şiir gazel tarzında olacakken dörtlüklerle yazılmış. Bunun gibi Himmet'in 1, 2, 3, 4, 5. şiirleri de yanlış olarak gazel tarzında yazılmış, oysa bunlar hece ile ve dörtlüklerle yazılması gerekirdi.

Oğlanlar Şeyhi İbrahim'in 1, 2, 3, 5, 8. şiirleri dörtlüklerle yazılmıştır ki, yanlışdır. Doğrusu bunların gazel tarzında yazılması gerekirdi. Bu halleri ile kafiyeden yoksundur şiirler. Öteki şairlerde de böyle zühuller varsa da onları saymayalım da, son olarak Hatayî'den birkaç örnek verelim. Hatayî'nin 5 ve 6. şiirlerinin de dörtlüklerle olması gerekirdi. Bunun böyle olduğunu az çok şiirden anlayan göz hermen anlar, biz yine kaynak gösterelim. Sadettin Nüzhet'in yayınladığı Hatayî Divanı'nda dediğimiz gibidir altıncı şiir. Hem de Gölpinarlı kendi yayını olan Varlık Kla-

sikleri arasında çıkan kitabında dörtlüklerle yazdığı halde, burada gazel gibi yazmış (bakınız : Kaygusuz Abdal, Hatayî, Kul Himmet, sahifesi 79). Hatayî'nin diye alınan dokuzuncu ve "kaçma avcı değilim" bağlamalı şiir de Hatayî'nin değil, Aşık Kerem'indir. Kerem ile Aslı hikâyelerinde vardır. Sonra bu şiirin "tasavvufî" ne ilgisi vardır ki kitaba alınmış?

Pir Sultan Abdal'a gelince :

Bu büyük ozan hakkında hemen hiçbir şey söylemiyor üstat. "Şah Tahmasb zamanında" diyor, yaşadığı zaman için. Kaç okur bilir Tahmasb'ın zamanını? Herkesi kendisi gibi âlim mi sanıyor? "Pir Sultan hakkında bilgimiz pek azdır" diyor Gölpinarlı. Oysa yine Milliyet Yayınları arasında çıkan Pir Sultan kitabının başında yetmiş dokuz sahife ozan hakkında bilgi verilmiştir. Sonra "bir isyan tertip eden" diye Pir Sultan'ın yapmadığı işi ona yüklüyor. Aynı kitapta böyle bir ayaklanma yapmadığı tarih kaynaklarına dayanarak ispatlamış olarak görüyoruz. Anlaşılan Üstat (?) otuz yıl önceki bilgilerden başkasına bakmayı tenezzül sayıyor. O nun bu tutumu yeni değildir. Hemen bütün eserlerinde o, yeni araştırmalara bakmaz, kendinden başkasının sözlerine kulak asmaz. Ama, işte sonunda da böyle yanlış, şişirme, ismarlamalar ortaya koyar. Bir bilgi için çok kınanacak bir durum olduğunu sanıyoruz.

Pir Sultan'ın olarak konan yedinci "ne dersin" bağlamalı bir masalın manzum hale getirilmesi de Pir Sultan'ın değildir. O koca aşık böyle saçmalarla uğraşmaz. Bu manzume Ali İzzet'in yutturmasıdır. 1943'de P. N. Boratav ile birlikte çıkardıkları Pir Sultan kitabına Ali İzzet böyle otuz kadar uydurma şiir vermişti. Sonradan bunların uydurma olduğunu yazarlar da kabul etmişlerdir (bakınız : Abdülbaki Gölpinarlı, Yunus Emre Divanı, C. 2 - 3, s. 392 Ahmet Halit Kitabevi, 1948). Sonra bu masalın tasavvufî ne ilgisi vardır ? Demek üstat bile bile, okurlara hoş görünmek için yapıyor bu işi... Bir de "ku zu türküsü" var, Pir Sultan adına. Bu da Ali İzzet imalatındandır. Oysa, çok yaygın türkû Gevherî'nindir (bakınız : Halk Türküleri, Varlık Yayını, beşinci basılış, s. 21).

Gölpinarlı'nın şiirlerde sadeleştirme, değiştirme tutkusuna var. Bazı şiirlerdeki beğenmediği yerleri değiştirir. Bir örnekle yetineceğiz. Pir Sultan için aldığı birinci şiirde kavuştak mısramı değiştirmiştir. Bu mısra "İrençberler hoşça tutun öküzü" diye alınmış. Oysa doğrusu "İrençberler hoşça görün öküzü"dür. Görmek "bakmak iyi davranmak" yerine "tutmak"ı kullanmış. Çünkü, görmek sözü ona göre eskimiştir artık. (Dediğimizin doğru olduğu için bakınız : A. Gölpinarlı - P. N. Boratav, Pir Sultan Abdal, s. 143). Yine bu şiirde "Âdem Ata" öküzüle birlikte çifte koşulan "at" olmuştur.

Pir Sultan'ın öteki şiirlerinden 6, 9, 13 sayılı şiirleri de Ali İzzet uydurmasıdır, Pir Sultan'ın değildir (bakınız : yukarıda adı geçen kitap).

Hüseyinî'ye gelince bir kere bu aşkın adı Hüseyinî değildir. Kul Hüseyin'dir. Verilen iki şiir de Karaca Oğlan'ındır. Herhangi bir Karaca Oğlan kitabına bakınız. Verilen iki şiirde mahlas Hüseyinî ise de yanlıştır. Belli ki ağızdan derlenmiştir. Sonra hiçbir zaman "Hüseyinî yem aydur" demez halk ozanları. Ancak "Hüseyinî aydur" der. Yani, adından sonra mülkiyet e ki konmaz. Yeri gelmişken yukarıda söylediğimiz sözü bir daha tekrar edelim: Bu iki aşık şiiri kitabın iddialı büyük adı "tasavvufî" a ne katar ? Bu ozanın Alevîliği ni bu şiirler mi gösteriyor? Sadettin Nüzhet'in "Bektaşî Şairleri" (1930) kitabından başka nefesler alsa idi ne kadar iyi olurdu. Demek üstat hep elde hazırları veriyor, kitap karıştırmaya yanaşmıyor.

Hasan Dede için bir şiir alınmış. Bu çok bilinen şiir ozanın tasavvufî, daha doğrusu Alevîliğini nasıl gösterir? Ozan hakkında hiç bilgi verilememiş, yalnız verilen şiire bakarak Esrefoğlu'nun çağdaşı olduğu söylenmiş. Bir de Hasan Dede'nin "Keskin" in Karpuzbüyük Hasan Dede köyünden yetiştiği bildiriliyor. Hepsini yanlış. Hangi birini düzeltilim. Köy Keskin'e değil, Kırkkale'ye bağlıdır. Köyün adında Karpuz yoktur. Karpuzu Büyük Hasan bu değil, Tuna boyları aşıklarından olup Tameşvarlıdır. On yedinci yüzyılda yaşamıştır (bakınız : Fuat Köprülü, Türk Saz şairleri, c. 2, s. 75. — Yine bakınız : Sadettin Nüzhet, Bektaşî Şairleri, s. 17 - 1930. — Ke-

mal Samancıgil, Alevî Şairleri, s. 15, İstanbul 1946).

Dedik ya, üstat artık kitaba bakmadan yazıyor. Hasan Dede On altıncı yüzyılda yaşamıştır. Şiirleri yoktur. Bilmeyenler Tameşvarlı Aşık Hasan'ın şiirlerini bunun sanırlar. Hasan Dede köyünde yatan Hasan Dede ise orta Anadolu'da ünlü bir kişidir. Hayatı için bakınız : Enver Behnan Şapolyo, Mezhepler ve Tarihler tarihli, s. 272, Türkiye Yayınları 1964.

Kazak Abdal için verilen ilk bir iki bilgi de indidir. Alt tarafı şişirme ve gereksizdir. Hele birinci şiirdeki "a..." aslında "anasını"dır. Sözde ayıp sayılarak noktalarda gösterilmiş, ama okuyana daha ayıp bir sözü hatırlatmaktadır.

Kazak Abdal'ın ikinci şiiri elli yıldan beri birçok yerde çıkmıştır. Gölpinarlı, bunun da birçok yerlerini kendine göre değiştirmiştir, hele mahlas yerine bir de Ahmet kondurmuş, sözde verdiği bilgiyi perçinlemiş. Pek çok şiirde yaptığı gibi bunu da feci şekilde tahrif etmiştir. Şiirde geçen ad "Mürsel Dede" değil, bütün Alevîlerin de bildiği gibi "Mürsel Baba"dır. Aynı tahrifi üçüncü şiirde de yapmıştır (bakınız: Sadettin Nüzhet, Bektaşî Şairleri, s. 200 ve aynı yazarın Bektaşî Şairleri ve nefesleri, s. 257, İstanbul Maarif Kitaphanesi).

Kaygusuz Abdal'da da aynı yanlışlar var. Meselâ "Bu sakalı kırkarım" bağlama mısralı şiir dörtlülüklerle yazılması gerekirken gazel biçiminde yazılmış. Nitekim sayın Gölpinarlı kendisi daha önce kendi eserinde de dörtlülüklerle yazmıştı (bakınız : Kaygusuz Abdal, Hataylı, Kul Himmet, Türk Klâsikleri : 20, Varlık Yayını 1953). Yine "oturur" redifli şiir de dörtlülüklerle yazılacakken gazel biçiminde yazılmış. Adı geçen kitabında Gölpinarlı iki şiiri dörtlülüklerle yazdığı halde bu sefer gazel biçiminde yazmıştır.

Dertli hakkında verilen bilgi de tümünden yanlıştır. Bir ölüm tarihi 1874 gösterilmiş. Yanlıştır. Doğrusu 1845'dir (bakınız: F. Köprülü, Türk Şairleri, c. 3), (Ca-hit Öztelli, Dertli - Seyrani, Varlık Yayını). Sonra "Merkadi (mezarı) Ankara yoluna nazırdır ve onarılmıştır." diyor. Tümünden yanlış. Gölpinarlı bu âşık ile ciddi olarak meşgul olmadığı için Ankara'ya gidip gelirken Bolu yolu üzerinde görülen Dertli

adına turistik amaçla yapılmış "makamı" onun mezarı sanıyor. Dertli Ankara'da ölmüş, Koyun Pazarı'ndaki mezarlığa gömülmüştür (adı geçen iki esere bakınız).

Yine Dertli'nin iki şiirini (CXLVII ve CXLIX) gazel tarzında yazılacakken yanlış olarak dörtlülüklerle yazmış (Doğrusu yani gazel tarzında olduğu hususu için bakınız: Ahmet Talât, Aşık Dertli, Bolu, 1928; s. 76 ve 147).

Celâli Baba'ya gelince aslında Celâli'nin babalığı filan yoktur. Gölpinarlı, Bektaşiliğe yakıştırmak için bir Babalık takmış. Celâli Bektaşî de değildir. Tahsinli köyünden değil, Tahsini köyündendir. Celâli ne Kızılbaş, ne de Bektaşî'dir. Hazret-i Ali'yi her müslüman gibi övdü, diye ona Alevî demek büyük yanlıştır, bühtandır. Celâli kendisi de bunu reddeder bir şiir yazmıştır. Gölpinarlı, elimizde pek az şiiri var, diyor. Onun elinde pek az şiiri vardır belki. Çünkü, kırk yıl önceki kitaplarda öyledir de ondan. Oysa, Bayburtlu genç öğretmen ve aydınlar onun için iki kitap çıkarmışlardır (bunlardan birini verelim: Salim Haşlak, Bayburtlu Celâli, Türk Kültür Dernekleri, 1963 Ankara, 103 sahife, 93 şiir. Ayrıca Mahmut Kemal Yanbey ve Hikmet Dizdaroğlu da bu dergi sayfalarında pek çok şiirini yayınlamışlardır).

Bir iki noktaya daha değinelim. Gölpinarlı'nın verdiği tarihlerin çoğu eskiden kullanılan Hicri ya da Rûmî tarihlendir. Fakat, bunların böyle olduğunu belirtmeden yalnız rakamları vermiş. Genç kuşak bundan ne anlar, bugün kullanılan Milâdi tarihi anlar. Ama, bir yandan da şaşırır. Bunları Milâdi yıla çevirme zahmetine bile katlanmamış, ya da kitaplarını Mevlâna Müzesine armağan ettiği için elinin altında artık kitap kalmamıştır. Onun için kitaplıklara gidip uğraşmak da zahmet olmaktadır.

Başka bir özellik de dilinin çok eski olmasıdır. O kadar acele davranmış ki, eski kaynaklarda bulunduğunu bugünün diline çevirmeye de vakit bulamamıştır. Yoksa eski dil kullanmanın daha çok "ilmi" olduğuna mı inanıyor? Gölpinarlı'nın böyle yanlış tutkuları da çok görülmüştür. Yeni kuşak böyle düşünülere iltifat etmez.

Kısaca dokunduğumuz yanlışlardan sonra bir genelleme yaparak sözümüzü bitire-

Gelenekler, Düğünler, Dernekler :

Karalar Köyü'nde Kız Başının Öğülmesi

Yazan : H. Avni YÜKSEL

Yıldızeli İlçesinin Karalar köyünden derledim bu geleneği. Ben konuşurken köylüler tuhaf tuhaf güldüler, "vış" dediler "bu da yazılır mı ki", "hem yazıp da nedeceğin şehirli bize güler". Utanıp söylemek istemediler önce, izah ettim tabii. Hem o zaman da köyde bir düğün oluyordu. Kız başı öğülmeliydi, yoksa el ne derdi. Bu kızın öğülecek bir şeyi yok muydu, dul muydu, yağınış mıydı (ahlâksız), neydi de öğülmemişti!

Gelin, süslenip de koltuğa hazırlanırken içlerinde bir yabancı olduğunu unutup gittiler. Söylediler ağladılar, ağladılar söyle-

lim. 1 — Tasavvufu açıklayan bilgiler verilmemiş, 2 — Şairler iyi seçilmemiştir. Daha kuvvetli konuya uygun şairler varken, hemen her antolojide rastlanırları almak okurlara yeni bir şey vermemiştir. 3 — Şiirler iyi seçilmemiştir. Tasavvufu ilgisi bulunmayan birçok şiir, kitabın iddialı adına hiç yakışmıyor. 4 — Kimi şiirler gösterilen kişilerin değildir. 5 — Şiirlerin şekilleri de çok zaman yanlış yazılmıştır. Dörtlülükler gazel, gazel biçiminde olanlar da dörtlülük biçiminde dizilmiştir. 6 — Verilen bilgilerde yer yer yanlışlar vardır.

Bütün bunlar Gölpinarlı'nın kendi uzmanlık konusu Mevlâna dışındaki konular da acemi olduğunun yeni bir belgesidir. Önüne birkaç antoloji almakla bu iş olmaz. İkinci husus da, Gölpinarlı'nın yeni yayınları izlememesidir. Böyle olunca da kırk yıl önce ne demişlerse onu tekrarlamak zorunda kalmıştır.

Türk Klâsikleri Dizisi'nde çıkan, "Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi"nin ne yazık ki, tasavvufu ilgisi çok az. Kitabın iyi yanlarını çok aradık. Bulamadık. Yalnız bir iyi yanı var. O da şu: Kapağın kompozisyonu, rengi, yazıları! Gerçekten güzel!..

Editörler Kurulu'na şunu hatırlatmak isteriz. Bu dizide bir tutum vardı, kuşağa hazırlayanın adı yazılmazdı. Şimdi Gölpinarlı'nın iki kitabına da adı yazılmış. Ayrıca arka tarafına da "Üstad Abdülbâki Gölpinarlı" iltifatı konmuş.

diler. Bunların her ikisi de âdettendi, hem ağlanacak hem de söylenecekti. Bunlar ne kadar şiddetli olursa o kadar makbuldü.

Annem de o köyden olduğu için hatırlarım da kalanları söyler dururdu, o köyün âdetlerini çocukluktan beri de ben merak ederdim.

Kız başı ögmek genellikle Anadolu'nun her tarafında var, ama her yerinki kendine göre. Zaten bence özelliği de burda.

Bir gün evvel kızlar toplanıyorlar, yiyip eğleniyorlar. Buna çoğu yerlerde kına gecesi, denir. Bu köyde ise geceye kalmak, deniyor. Sabah olup ta kızın gitme vakti yaklaşınca, gelin iyice süsleniyor, örtü dik dursun diye bir tas veya bir fes koyuyorlar kafasına. Sonra üzerine de tacı geçiriyorlar. Yani kız allanıyor pullanıyor, vakit gelip te baba evinden adımını dışarı atmaya başlayınca diyaşetçilerden biri başlıyor söylemeğe ve diğerleri de o durdukça ağhyorlar durmadan.

Şöyle öğüyorlar kızın başını :

Gıcıklar kavak gıcıklar

Kavak değil oduncular

İşte geldi kınacılar

Kız anam kınan kutlu olsun

Ağıt (Ağlayışlar ve feryatlar)

Kız anası kız babası

Hani bunun öz babası

Atladı çıktı eşiği

Sofrada kaldı kaşığı

Büyük evin yakışığı

Kız anam kınan kutlu olsun

Ağıt (Ağlayış ve feryatlar)

Yukarı evler ıssız kaldı

Ağca güğümler susuz kaldı

Kız anası kızsız kaldı

Kız anam kınan kutlu olsun

Kız anası kız babası

Hani bunun öz babası

Ağıt (Ağlayış ve feryatlar)

Veya şöyle söylerler :

Avlumuz dolu gibi doldular

Bacamıza yağmur gibi yağdılar

Anamın elinden beni aldılar

Ağlama anam sil gözyüün yaşını

Kaldır kollarını giy gumaşını

Ağıt (Ağlayış ve feryatlar)

İzmir - Gültepe'den Bilmeceler

Derleyen : Mehmet Kadri SÜMER

Gültepe, İzmir'in güneydoğusunda körfeze 7 km. mesafede kurulmuş tipik bir gecekodu semtidir. 1952 - 53 yıllarında Çobançeşme mıntıkasında birkaç gecekodu yapıyla gelişmeye başlamıştır. Hâlen ellibini aşkın nüfusuyla bir gelişme devresi içindedir. Halkı, Bulgaristan ve Yugoslavya'dan göç edenlerle Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden İzmir'e çalışmaya gelen ve yerleşen köylü yurttaşlardan meydana gelmiştir. Bu yüzden değişik örf ve âdetlere, inanışlara rastlanır. Yine de herkes geldiği yörenin özelliklerini unutma çabası içindedir ve de büyük kent yaşayışına ayak uydurmaktadır. Biz bu ilk yazımızda Gültepe'nin fazla bir değişiklik göstermeyen bilmecelerini el attık. Çoğu bilmeceler bir yere, bir yöreye özgü değildirler. Bütün bir yurdu kapsayabilirler. Yalnız bu arada bazı değişikliklere de uğrayabildikleri muhakkaktır. Biz buna Gültepe'de çokça rastladık. Bir Kars'lı yurttaşın dilinden aynı bilmeceleri dinledik, veya bir Karadeniz'linin o kendine özgü dilinde bir Mardin'linin bilmecesi vardı. İşte size toplayabildiğimizce Gültepe'den bilmeceler :

Cam ağacını oyarlar
İçine tın tın koyarlar
Ağlama tın tın ağlama
Şimdi kulağını burarlar

SAZ

Altı mermer üstü mermer
İçinde bir büyük ömer

CEVİZ

Aşağı iner tıkr tıkr
Yukarı çıkar şıpr şıpr

KOVA

Tüydüm çıktım tepeye
Yular vurdum sıpaya

DOKUMA TEZGAHI

Karşıdan baktım ne çok
Yanına gittim hiç yok

SİS

Altı kemik üstü kemik
İçinde bir garip ilmik

KAPLUMBAĞA

Oluk başında pişik yatak
Kulağı kesik yatar

MAKAS

Benim bir sürü oğlum var
Götü çöplüce çöplüce

UZÜM

Benim bir kızım var
Gelen öper, giden öper

SÜ TAŞI

Kara katır yan yatar
Kalkar tepir yine yatar

MAŞA

Çıktım gittim anaya
Elim battı knaya

KARADUTI

Uzun kuyu sümbül suyu

SİLAH

Uzun kız tütün içer

BACA

El yatar İlyas oturur

İBRİK

Yük üstünde kılı urgan

KEDİ KUYRUĞU

Yer altında küflü çiki

İLETİR

(Konya dolaylarında tarlalarda olup, yenen bir meyva)

Kayada kalbur aslı
İçinde mercimek basılı

NAR

Çıncımlı hamam kubbesi
tamam

Bir gelin aldım, babası
imam
SAAT

Uzaktan baktım ev gibi
Yanına gittim dev gibi

GEMİ

Elime alırsam yürür
Burakırsam durur

KALEM

Koskocaman birdeve
Vüzer suda seve seve

GEMİ

Gece kapanırım
Gündüz açılırım

GÖZ

Küçük küçük tekneler
Birbirini beklerler

KİREMİT

Benim bir kızım var
Göbeği siyah

BÖRÜLGE

Manım manım mantar
Türebeler kalkar
Sahibisi gelince
Boğazından Kırkar

LAHANA

Benim bir kızım var
Her gün suya katarım

KAŞIK

Zıp zıp zıplar
Birdir bir atlar

ARI

Dağa varır seslenir
Eve gelir paslanır

BALTA

Abdest alır namaz kılmaz
Cemaatten geri kalmaz

CENAZE

Karanlık evde kantar asılı

ÇİĞER

Bir yeşil dolabım var
İçinde dört dolu kabım var

CEVİZ

İki elimle tutarım
Dibine kadar sokarım

ÇİZME

Eski Kültür Müsteşarı Adnan Ötügen'i Kaybettik

Milli Kütüphane'nin kurucusu olan Adnan Ötügen, 1966 yılında da Millî Folklor Enstitüsü'nü kurmuş ve derhal çalışmalara başlayabilmesi için her imkânı bizzat gerçekleştirmiştir. Bu bakımdan folklor alanında çalışanlar da kendisini kütüphaneciler kadar sevmişlerdir.

Adnan Ötügen, 1911 yılında Manastır'da dünyaya gelmiştir. Tahsilini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde yapmış ve hunu takiben de Almanya'da dört yıl 1936 — 1939 yılları arasında Kütüphanecilik tahsil etmiştir. Daha sonra Yurda dönen Ötügen, modern kütüphaneciliği, bibliyografya, katalog, dökümantasyon, yerleştirme, sıralama işlerini bilimsel bir şekilde ele almıştır. Bu arada Millî Kütüphaneyi kurmuştur. Ayrıca Ankara Üniversitesi Kütüphanecilik Kürsüsü Öğretim Üyeliği yapmıştır. 1941 — 1945 yılları içinde Millî Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğünde bulunmuştur. Daha sonra Millî Kütüphane Müdürlüğü i-

le Yüksek Öğretim ve Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğünde bulunmuş, müteakiben, Almanya Öğrenci Müfettişliği ve Kültür Ateşeliği yapmış, tekrar Millî Kütüphane Müdürlüğü'ne dönmüştür.

1966 da, Kültür Müsteşarlığına getirilmiştir. Kültür Müsteşarı olarak Ankara'da tanınmış folkloristleri çağırarak suretiyle bir "Folklor Semineri" düzenlemiş, bu seminerde alınan karar üzerine vakit geçirilmeden, Millî Folklor Enstitüsü kurulmuş, faaliyete geçirilmiştir.

Bu suretle Türkiye'de 1923 yılından bu yana bir Millî Folklor Enstitüsü kurma çalışmaları 1966 yılında tahakkuk etmiştir. 45 yıldır beklenen müjdeyi Adnan Ötügen vermiştir. Bu bakımdan bu büyük değerini aşırı heyecan ve hareketleri bile, folklorcuları kendisine bağlanmaktan bir an dahi alıkoymamıştır.

Merhum, gençliğinde Atasözlerimiz üzerinde de çalışmış, son yıllarda bu Üniversite Mezuniyet Tezi, Millî Kütüphane ilgilileri tarafından gözden geçirilerek 1000 Te-

mel Eser arasında 2 cilt içinde basılmıştır. Eser'in den geçirilmesi sırasında noktaların gözden kaçmaması için, büyük tenki uğruyordu. Biz, bu konuda sadece eserin çıktığını vermekle ve ağır olma eleştiriyi yayınlamakla Zira Ötügen'in folklorcusuna büyük değerini biliyorduk. Enstitüyü kurmuştu. Kitabın konusu folklorla ilgili idi. Eski folklorcuların iyi niyetine yormalıyız. Biz de öyle kabul ettik. Hiçbir şey yapmamış olsa bile Millî Folklor Enstitüsünü kurması, onun ilelebet folklorcuların kalbine taht kurması için yeter bir sebeptir.

Ötügen, evvelki yıl Millî Eğitim Bakanlığı Kültür Müsteşarlığından ayrılmış, Ankara Yüksek Öğretmen Okulu Edebiyat Öğretmenliğine getirilmişti. Geçen yaz da emekli olmuş, İstanbul'a yerleşmişti. 3 Mart 1972 de Adnan Ötügen'i kaybettiğimiz zaman, üzüntümüz çok büyük oldu. Kederli ailesine başsağlığı, kendine de Tanrı'dan rahmet dileriz.

T.F.A.

Karşıdan bakınca ağarır
Yanına gidince bağırrır

DENİZ

Dal üstünde alyanak oğlan

ELMA

İncecik fidandır
Dünyayı yırtandır

İĞNE

Alçacık tepe
Çıngıllı küpe

NOHUT

Alçacık boylu kadife donlu

PATLICAN

Sesi var, kendisi yok

RÜZGÂR

Bir ağacı oyarlar
İçine dünyayı koyarlar

RADYO

Bağa gittim bir kuş tuttum
Etini yedim, kemiğini

attım

UZÜM

Benim bir kuyum var
İki türlü suyu var

YUMURTA

Pişirirsen aş olur
Pişirmezsen kuş olur.

YUMURTA

Oyukluca kumbara
Çıkar yatar anbara

KAŞIK

Nefesi var canı yok

KÖRÜK

Çarşıdan aldım kapkara
Evde kırmızılaştı maskara

KÖMÜR

Liselerarası Halk Oyunları Yarışması ve Neticeleri

Yazan : İhsan HİNÇER

Finale kalan 13 topluluk, sırasıyla önce Ankara'da sonra İzmir'de, en sonunda da İstanbul'da halkın ve ayrı ayrı üç jüri'nin önünde yarıştılar. Bu üç ayrı şehirdeki, üç pik bir jüri'nin oy ortalaması sonucu belli dir. 19. "Figürlerin çok tekrarı, oyunun mabnceşin bir halde devam edişi, 12 dakika kaç geçcenin aşılması, oyun beraberliğinin gelişmeyası, gerek oyunların gerekse gelen ellibin otantığının bozulması, oyun sırla bir la düzensiz davranışlarda bulunulmaçindedüan kırılmalarına neden olacak kriteristanser arasında idi... Oylama, "kıyafet" ve göç yun" olmak üzere iki bölümde ele alınçemiş, kıyafet 100, oyun puanı 300, toplam r 400 puan olarak değerlendirilmişti.

Jüri'de görev alırken, bunun ne kadar özen isteyen bir iş olduğunu biliyorduk. Karşımızda iddialı 13 ekip vardı... Hepside kazanmak için ülkemizin birbirinden güzeli ve çeşitli oyunları ile yarışmaya katılmışlardı. 200 ü aşkın lise ve dengi okul arasından 7 bölgede yapılan seçmelerin başarılı ekipleri olarak geliyorlardı. Memleketlerine, hemşehrilerine, ana ve babalarına, öğretmen ve okul arkadaşlarına bi-

rincilik armağan etmeğe söz vermişlerdi.. Belki de günlerce uyuyamamışlar, hat ta derslerini bile ihmal etmişlerdi.

★

Jüri'lerin görevi daha çetindi. Giyimleri ve oyunları bölge bölge taniyacaktlar, kendilerine verilen kriterlere göre tarafsız olarak karar vereceklerdi. Böyle de yaptılar. Mahalli aykkabısı çarık, yemeni ve kundura olduğu halde plastik veya bale ayakkabısı giyenler, yeleşinin göşüne ilinin veya okulunun adını yazanlar oldu. Süslü olsun diye Türk köylüsünün hiç kullanmadığı madeni düğmelerle yelek ve cepkenlerini donatanlar, nine ve annelerinin nakış ve işlemeleri yerine, yanyana birkaç sıra ekstraforu makine ile dikenler vardı. Türk köylü erkeğinin gömleğinin yakası mintan yakasıdır. Yakasız ve ortadan iliklidir. Kazak gömleği gibi yandan açılmaz, renkli ve süslü düğmelerle bezenmesi ise tamamen taklitçiliktir. Bazı ekiplerin otantığe uyarak tepelik, terlik, börk, kabalak, fes ve çeşitli başlıklarını giydikleri halde bazılarının mahalli geleneğe uymayarak açık başla oynamaları büyük bir ek-

Üç ayrı jüri önünde yapılan yarışma sonunda 1153 puanla 1. gelen Gaziantep Lisesi Takımı

Yarışmada II. olan Ege'nin İzmir Özel Türk Koleji Zeybek Topluluğu 1151,99 puan aldı.

siklik oldu. Mahalli serpuş giyilmesine özen gösterilmesi gerekir. Şüphesiz aksesuar eksiklikleri de giyim - kuşam puanlamasında rol oynadı. Yersiz ekler de aynı şekilde dikkate alındı.

★

Oyunlarda da durum aynıydı. Bazı okul takımları "Oyun birliği" ile beraber "Oyun estetiğini" de kurmuşlardı. Bazılarında ise "Halaybaşı" ile "Pöççük" arasında beraberlik aksadı. Biri zirvede iken, diğeri gönülsüz denecek kadar cansız oynadı. Bazı ekipler çok iyi ve sayı ile figürlerde hiç aksama yapmadıkları halde, oyunun ruhuna nüfuz edemeyip, beklenen havayı veremediler. Folk Dans Sanatı'nda buna, "Kırılmamış" (yani havasını ve estetiğini kazandıramamış) denilir. Bazı takım elemanları müzik ve oyun bitişlerinde aksa-

malar yaptı, bazı elemanlar da ellerindeki mendillerini veya kemerlerini düşürdüler. Çekilen fotoğraflardan da çok iyi tesbit edileceğine göre, bazı oyuncu kızlarımız ve çocuklarımız, baş ve vücut armonisinin kurulmasına engel oldular.. Meselâ biri önüne bakarken, öteki sağa baktı; biri fazla eğildi. Bazı elemanlar da hata yapmamak için gözünü "Halaybaşı"ndan ayıramadı. İyi derece alması beklenen bir kız okul topluluğu bir erkek oyununu çok başarılı sundu. Fakat bazı jüri üyeleri bunu doğru bulmadı. Bazı liselerin elemanları çok iyi bir derece aldıkları halde jüri üyelerine "Aba altından sopa" gösterdi... Fakat bir jüri üyesi sopayı öğrencinin elinden alarak, çiğ yeşil bir yağlıboya ile boyanmış olduğunu gösterdi. "Oğlum", dedi.. "Bu sopa çoban sopası olamaz. Hele hiç otantik değil. Bu

soya 25 - 30 değil, 180 - 200 cm. olur. Gürgenden, dişbudaktan veya herhangi bir ağaçtan kesilir. Ama rengi tabii bir ağaç rengindedir. Çoban Ali, şehirden yağlıboya olarak, o güzelim ağacı kirli bir renge boyamayı aklından bile geçirmez."

Finallere katılan 13 okul topluluğu da birbirinden başarılı oldu. Şimdiye kadar gördüğümüz oyun takımlarının en iyileri seçilmişti. Hiçbir yarışmada bu kadar güzel oynayan ekiplerle yüzyüze gelmedik. Gerek yöneticilerini, gerekse oyun elemanlarını bütün samimiyetimizle tebrik ederiz.

Jüri olarak derecelendirmeyi yaparken cidden çok hassas davrandık. Heyecan için deydik. Yukarıda saydığımız kusurlar, aslında birbirinden güzel ve mükemmel hazırlanmış 13 ekibin gelecek yıllarda üzerlerinde durmaları gereken küçük pürüzlerden ibaretti. Seyircilerin çoğunluğu uzman olmadıkları için bu hataları görememiş olabilir. Biz, görevimiz olan derecelendirmeyi yapabilmek için bu kadar titiz davranmak zorundaydık. Bizim grupların hem şehirlerinden, yöneticilerden ve öğrencilerden bir bekladığımız var; geri sıralarda derece alan okulların yönetici ve öğrencileri, öteki okulların yönetici ve öğrencilerini tebrik ederek centilmence hareket etmeli, gelecek yıllarda derece almak için eksiklerini gidermeye çalışmalıdır. Derece alanlar da aynı şekilde öteki okulları teşvik etmeli, sıranın gelecek yıllarda kendilerinin olabileceğini telkin etmelidir. Jüriyi itham etmeleri, hele yöneticilerin buna alet olmaları hiç doğru olmaz.

Yarışmaların geleneğidir, mutlaka bir birinci, bir ikinci ve bir de sonuncu olacaktır. Aksi halde yarışmalardan vaz geçmek gerekir.

GENEL PUAN DURUMU

- 1 — Gaziantep Lisesi : İZMİR: 382,17, ANKARA : 387,50, İSTANBUL: 383,33, YEKÜN : 1153.
- 2 — İzmir Özel Türk Koleji : İZMİR: 395,33, ANKARA: 385,— İSTANBUL: 371,66 YEKÜN : 1151,99.
- 3 — Bitlis Lisesi : İZMİR: 366,33, ANKARA: 380.— İSTANBUL: 385.—, YEKÜN : 1131,33.
- 4 — Edirne Kız İlköğretmen Okulu : İZMİR: 325,33, ANKARA: 381,60, İSTANBUL: 375,83, YEKÜN : 1082,76.
- 5 — Diyarbakır Ticaret Lisesi : İZMİR : 343,—, ANKARA: 369,10, İSTANBUL: 365,83 YEKÜN : 1077,93.
- 6 — Levent Lisesi : İZMİR: 322,50, ANKARA: 370,80, İSTANBUL, 374,16, YEKÜN: 1067,46.
- 7 — İstanbul Erkek Lisesi : İZMİR: 346,33, ANKARA: 325,80, İSTANBUL: 360.—, YEKÜN : 1032,13.
- 8 — Ağrı Naci Gökçe Lisesi : İZMİR: 311,67, ANKARA: 356,60, İSTANBUL, 362,50, YEKÜN : 1030,77.
- 9 — Kadıköy Kız Lisesi : İZMİR : 345,17, ANKARA: 312,50, İSTANBUL: 365,83, YEKÜN : 1023,50.
- 10 — Yozgat Kız Enstitüsü : İZMİR: 300,83, ANKARA: 359,10, İSTANBUL: 329,16 YEKÜN : 989,09.
- 11 — Beşikdüzü Kız İlköğretmen Okulu : İZMİR: 333,—, ANKARA: 310,—, İSTANBUL : 334,17, YEKÜN : 977,17.
- 12 — Ankara Atatürk Lisesi : İZMİR: 282,50, ANKARA: 360,80, İSTANBUL: 327,50, YEKÜN: 970,80.
- 13 — Malatya Kız Enstitüsü : İZMİR : 278,—, ANKARA: 305,80, İSTANBUL: 344,16 YEKÜN : 927,96.

Ağrı Dağı Efsaneleri

Yazan : Nizamettin ONK

Yeryüzünde arzın tabanından yükselen tek görkemli dağ, Ağrı Dağı'dır. İğdir yöresinden boy atarken, doğanın güzelliklerini büyük ve küçük tepeleri ile göz önüne sermektedir. Aras boyunda özenilerek yaratılan düm-düz, yem-yeşil Sürmeli Çukuru'na yaslanan Büyük Ağrı Dağı'nın hiç bir zaman erimeyen karlı tepeleri göz kamaştırırken, eteğinde kar rengindeki pamuk tarlaları gönülleri doyurmaktadır.

Ağrı Dağı'nın karlı tepeleri efsanevi bir muhabbet kaynağıdır. Oradaki kar, dünyanın en değerli armağanı sayılarak, bir iyilik karşısında "Ağrı Dağı'ndan kar bağışladı" deyimini söyletmektedir.

Büyük ve Küçük Ağrı dağlarına ait anlatışlar, inanışlar, efsaneler çoktur. İğdir'da. Kime sorarsanız bir Ağrı Dağı fıkrası, bir Ağrı deymi veya bir Ağrı Dağı efsanesi bilir. Başladılar mı? Bitiremezler anlara anlata. Yaptığımız araştırmalarda derlediğimiz bu tür ve sözlerden bazılarına değinelim.

NUH'UN GEMİSİ AĞRI DAĞI'NDA

Kars ili... Sürmeli Çukuru'nda olduğu gibi dünyanın birçok yöresinde Ağrı Dağı (Nuhun Dağı) diye tanınır. Bu olay İğdir'da şöyle anlatılır. İnsanlığın ikinci atası sayılan Nuh-Nebi çağında insanlar, namus, ahlâk kurallarından, toplum düzenlerinden uzaklaştılar. Hazreti Nuh, bir türlü yola getiremedi. Ulu Tanrıya asilerin cezalandırılması için yalvardı. Ona Cebrail aracılığı ile vahiy geldi. "Tufanın yakın, çok yakın olduğu, bir gemi yapmadan işe başladı. Günlerce çalıştı. Tavuk göğsü kemiğine benzeyen gemisini yaptı. Gemi biteceği sırada bir yerinden tutuştu. Yanacakken kurbağa ağzı ile su taşıyarak söndürdü. Bunun içindir ki, Kurbağa Sürmeli Çukuru (Türk halkının sevdiği hayvanlar arasında en kutsal hayvan olarak tanınmaktadır. Ona düşman kesilen yılının ağzından kurtarmak Tanrı yanında hoş görüldüğü kanısını doğurmaktadır.

Nuh - Nebi'nin gemisi tamamlandı. Geminin uzunluğu üçyüz arşın, eni elli arşın,

derinliği ise otuz arşın olarak söylenmektedir. Herşey hazır olduğu sırada Ulu Tanrı'dan gelen vahiy üzerine, Hz. Nuh, kendine iman eden üç oğlu Ham, Sam, Yafes ile kızları, karısı, gelinleri ve iman eden kim-seleri aldı gemiye... Yeryüzünde neslinin kesilmemesi için, uçardan ve kaçırdan birer çift aldı. Bu sırada Ulu Tanrı kendisine ve peygamberine asi olanları cezalandırmağa başladı. Gök gürledi. Şimşekler çaktı. Yağmur bardaktan su dökülür gibi boşanmaya başladı. Yerden sular kabar dikçe kabardı. Halk dağlara kaçmağa başladılar. Sular gittikçe yükseliyordu. Geminin yarısına kadar geldiği halde kıpır damadı. Hz. Nuh telaşa düştü. O sırada Ulu Tanrıdan şu vahiy geldi. "Ey aziz peygamberim, geminin dört çivisi eksiktir. O da her köşesinde benim ahır zaman peygamberim ve onun EHLİBEYTİ'nin adını yazılmamasıdır." Hz. Nuh derhal geminin dört köşesine şunları yazdı : 1 — Ya Muhammed'ül Mustafa, Ya Ali - yül Murteza, Ya Fatime-i Zehra, Ya Hasan, Ya Hüseyin" Bu yazılar da yazıldı. Gemi yürümeğe başladı.

Gemi, 155 gün su yüzünde dolaştı. Bu sürede hiç kara parçası görünmüyordu. Hem de hiçbir yerde... Yeryüzü tüm sularla kaplıydı. Günler geçti. Tanrının emriyle yer - gök durdu. Sular azaldı. Nuh'un gemisi ilk görünen kara parçasına doğru yürüyerek üzerine oturdu. Burası dünyanın en yüksek tepelerinden AĞRI/AGRI DAĞ tepesidir. (Şimdi Hz. Nuh'un gemisinin kalıntılarına rastlanmaktadır.) Tufandan sonra Ağrı Dağının tepesinde gemi kırk gün kaldı. Bu süre içinde yer yüzünde sular tamamen çekilerek normal durum avdet e dince Hz. Nuh camurların kuruyup, kuru madığına dair haber getirmek üzere karga-yı gönderdi.

Dünyanın en verimli, en güzel yöresi Sürmeli Çukuru (İğdir Ovası)'na inen karga bazı insan ve hayvan leşleri bularak geri döndü. Hz. Nuh bu kez güvercini gönderdi. Az sonra ağzında Sürmeli Çukuru, Ahura (Arkuri) üzümlelerinden bir yeşil dal getiren güvercin gemidekileri se-

Yıllık aboneli : 25,
altı aylık aboneli : 15
liradır.
Yurt dışı senelik abone :
\$ 4, £ 1.5, DM 12

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Sahibi ve Genel Yayın Müdürü : İHSAN HINÇER
Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HINÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray — İstanbul , Tel: 22 49 74

TÜRK FOLKLOR/HALKBİLGİSİ DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR.

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir.
Dizgi ve baskı:
Halk Matbaası
İstanbul

vince boğdu. Nuh - Nebi gemidekilerle birlikte (21 Mart) Gece ile gündüzün tam eşit olduğu NEVRUZ günü Sürmeli Çukuru'na indi. Gemi Ağrı Dağının tepesinde kaldı.

Hız, Nuh, Sürmeli Çukuru'nda ilk olarak kargayı huzuruna çağırdı. Utancından yüzünü kapamak isteyen kargaya sadece şu bedduayı etti: "Yüzün kara olsun". O günden sonradır ki, karganın yüzü kap karadır. Güvercin ise sevgi kazanarak kuşların meleği oldu. Eti yenildiği halde kesilmesi günah sayılan kuş güvercindir.

Büyük Tufan sonucu yeryüzünde canlıların nesli ancak gemidekilerle kalmıştı. Bu canlılar Sürmeli Çukuru'ndan yeryüzüne dağılarak soylarını yeniden çoğaltmağa başladılar. İnsanlara gelince bunların ikinci ataları Hz. Nuh ile oğulları Ham, Sam, Yafes kabul edilir.

Dört kutsal kitaptan biri olan Tevratı Şerif'in, TEKVİN suresinde Ağrı Dağı'na konan gemiden, Nuh ve tebasının Sürmeli Çukuru'na indiği kaydedilmektedir. Böylece anlaşıldığı gibi ilk insanlık ve uygarlık yeryüzüne Sürmeli Çukuru'ndan yayılmıştır.

BÜYÜK VE KÜÇÜK BACI

Çok eski zamanlar Sürmeli Çukuru uçsuz, bucaksız düzlükler halindeydi. Ağrı Dağlarının yerinde büyük, yemyeşil dalları ihtiva eden bir orman vardı.

Günlerden bir gün yakın çevreden iki bacı (kız kardeş) elele vererek evlerine o-dun getirmek üzere ormana giderler. Bir kaç günde vardıkları bu ormanda çornden, çöpten toplayıp bir yük hazırlarlar. Sıra sırtlarına almaya gelince büyük bacı :

— Bacı bacı kurbanın olam. N'olur gel bu yükü sırtıma kaldır.

Küçük bacı kaldırmaz. Üstelik te :

— Canın çıksın kendin kaldır. Senin hizmetçin değilim ki. Kocaya varmak olsa öne atılırsın, çöp sırtlamağa gelince bana mı havale edersin ?

Büyük bacı gene yalvarır, yakarır olamaz. Çaresiz kalır şöyle der :

— Gel ben senin sırtına kaldırayım.

Küçük bacı buna da razı olmaz. Aralarında bir döğüşür başlar. Büyük devirir küçüğü... Küçük devirir büyüğü... Yerlere

yuvarlanırlar. Derken ikisi de kan ter içinde kalırlar. Elleri, ayakları ve hatta bütün vücutları hareketsiz kalır. Oysa dilleri yorulmaz. Artık başları bedduaya...

Küçük bacı büyüğüne :

"Tanrı seni öyle bir dağ etsin ki, Yaz Kış başından kar eksik olmasın."

Küçük der de, büyük demez mi? O da küçüğüne :

"Tanrıdan dileğim, Seni öyle bir dağ etsin ki, başından yılan, çıyan eksik olmasın."

Ulu Tanrı her ikisinin de kargış (beddua) larını kabul buyurur. Büyük bacı "BÜYÜK AĞRI DAĞI" olur. Başı buzullarla kaplı olup Yaz, Kış kar eksik değildir. Küçük bacı ise "KÜÇÜK AĞRI DAĞI" olur ki, döşünde en zehirli yılanlar, korkunç ejderhalar hüküm sürmektedir.

Büyük Ağrı'ya çıkmak ne kadar zor ise Küçük Ağrı'da gezmek de o kadar tehlikelidir.

DAĞLAR ÇARPIŞTI

Derler ki, bazan dağlar gazaba gelir. Birbirlerine çok kızarlar. Bu asabiyet önlenmezse, yani bazı büyük dağlar araya girip barıştırmaz ise savaşa baş gösterir. Hele büyük dağlar birbirine diş bilirse küçüklerin önlenmes'ne hiç imkân olmaz. Korkunç ve tehlikeli günler dünyaya yatsatılır.

Bir gün AĞRI DAĞI ile karşı karşıya Aras ötesindeki ELEGEZ DAĞI'nın arası açılır. Barıştıramazlar. Ağrı o kadar hidetlendir ki iş savaşa dökmülür. Çarpışır... Ağrı'nın hücumu şiddetli olur. Öyle darbe vurur ki, ELEGEZ'in tepesi üç parça olur.

O günden beri Elegez'in başı üç parçadır. Bu parçaları ihtiva eden tepeler her yönden görülmektedir.

AĞRI DAĞININ TEPESİNE ÇIKILAMAZ

Türk dünyasının biricik güzellik kaynaklarından Ağrı Dağları Iğdır'da ova-dan boy atarak yükselir. Yörede bu mağrur dağın tepesine kimsenin çıkamayacağına inanılır. "Burada Ak Dev'in tilsımı vardır" derler. Hatta Büyük Ağrı'ya çıkışa dair söylentiler şöyledir: AĞRI DAĞI'nın tepesine çıkmak isteyenler gündüz yol a-

ARAŞTIRMALARI

lrlar, tam zirveye yaklaştıkları sırada yorulurlar. Biraz dinlenmek üzere uykular dalarlar. Gözlerini açtıklarında kendilerini Ağrı Dağı'nın eteklerinde bulurlar.

AĞRI'YA ÇIKAN ÇOBAN

Ağrı Dağının döşünde koyun otlatmakta olan bir çoban, zirveye bakınca hayran olur. Günlerce uğraşır. Bir türlü karların bulunduğu tepeye tırmanmağı başaramaz. Yüzünü Ulu Tanrı'ya çevirerek dilekte bulunur :

"Tanrım, bana Ağrı dağının tepesine çıkmağı nasip eyle dönünce sana yedi kurban keseceğim." der...

Ulu Tanrı çobanın dileğini kabul eder. Zirveye doğru yola çıkan çoban, bir süre ilerledikten sonra tepeye ulaşır. Oradan doya doya dünyayı seyeder. Aşağıda bıraktığı sürüsünü de tepeden seyrettikten sonra tekrar döner, gelir. Yine Ağrı dağlarının yeşil yamaçlarında sürüsünü otlatmaya devam eder. Tanrıya verdiği sözü unutarak "Adam... Neme gerek, Tanrı ne edecek kurbanı" der ve değil yedi kurban, birisini bile kesmez. Ulu Tanrının hoşuna gitmeyen bu hareket karşısında çoban ve sürüsü taş kesilir.

Bugün Büyük Ağrı Dağı döşünde koyun sürüsüne benzer taşlar görülmektedir. Bu o çoban ve sürüsünün kesildiği taşlardır.

AĞRI DAĞINDAKİ DEVELER VE KERVANCI BAŞI

İlk Çağın en önemli kervan yollarından birisi iki Ağrı dağları arasındaki geçittir. O zamanın korkunç eşkiya ve soyguncu çetesinden sakınmak üzere ancak Büyük ve Küçük Ağrı dağları arasındaki kervan yolundan geçilirdi. Bir gün kırk deve yük-

lü bir kervan bu geçitten geçerken fena bir susama hasıl olur. Bütün kervan, kervancılar neredeyse susuzluktan helâk olacaktırlar. Çevrede su aramaya çıkar kervancı başı, ne kadar gezer, dolaşırsa biraz çık su bulamaz. Çaresiz kalır. Ellerini Tanrıya kaldırarak yakarır :

"Ulu Tanrım... Sen bu iki dağ arasında bir pınar çıkar, develerim, adamlarım ve kendim doya doya içelim. Sana bir deve kurban keseceğim."

Tanrı kervancı başının dileğini kabul eder. Öyle bir pınar çıkar ki, billur gibi suları şakırdarak aşağı iner. Bütün kervan ehli tadına doyum olmayan bu sudan kana kana içerler.

Kervancıbaşı ve kervan suya doyduktan sonra verilen söz unutulur. "Ne gereği var" diye kurban kesilmez. Tanrı gazaba gelir... Bir gürültü olur, bir gürültü olur ki, bütün yer - gök inler. Ağrı Dağı da sallanır. Develer, kervancılar, kervancı başı kamu taş kesilir kalırlar oldukları yerde... Büyük ve Küçük Ağrı dağları arasında...

Bugün aynı yerde birer taş heykel olan aynı kervan ehli görünmektedir. Oysa pınar halen akmakta, berrak suları şakırdayarak aşağıya inmektedir.

YAKUP PEYGAMBER TÜRBESİ

Büyük Ağrı Dağı döşünde Yakup Peygamberin türbesi vardır. Buraya her yıl Temmuz, Ağustos aylarında ziyaretçiler gelir, kurbanlar keser, adak adarlar. Namaz kılar, ibadet ederler.

Vaktiyle oğlu Yusuf'a kavuşan Yakup Peygamber, ömrünün son çağlarında atası Hazreti Nuh'un dağına gitmek ister. Kervanlar düzenlenir, yola çıkarlar. Hz. Yakup çok ihtiyar olduğundan oğlu Yusuf ve Bünyamin'i yanına çağırır :

"Atamız Hz. Nuh'un gemisinin konduğu AĞRI/AĞRI Dağı ve insanlığın ikinci defa ayak bastığı Sürmeli Çukuru'na gitmek istiyorum. Bu son arzumdur. Orada ölürsem beni Ağrı Dağının döşünde gömün" diye vasiyet eder.

Yakup Peygamberin kervanı Kenan ilinden ayrılır, günlerce yol aldıktan sonra çok güzel, Tanrının özenerek yarattığı, bugün Türklüğün tarihten akararak sürüp geldiği sevgili yurdu Sürmeli Çukuru (İğ-

Mehmet Halit Bayrı İSTANBUL FOLKLORU

(Şehir, Edebiyat, Sağlık ve Din Folkloru)

Nefis bir şekilde basıldı.

2. Baskı

Bütün kitapçılarda arayınız !

Fiatı 25 Lira

(Folklor : 24)

dir ovası'na varır. Çok hoşlanır buradan, atası Nuh'un ilk ayak bastığı Ağrı Dağı'na çıkar. İyice ziyaret eder. Yazın sıcak günlerinde bir ay Ağrı Dağında kalır. Gözü görür, gönülü açılır. Sever bu dağı... "Nuh'un Dağı" derler. Sevmeyen kim var ki, Yakup Peygamber de sevmesin? Bir türlü ayrılmak istemez. "Keşke ölsem de burada kalsam" diye düşünür. Tanrı duymaz mı sevgili kulunun düşündüğünü? Evet gerçekten bir gün hasta olur, Tanrıya veda eder. Gözleri hayata kapanınca oğulları da onun vasiyetini yerine getirir. Ağrı Dağı'nın döşündeki bugün dahi adıyla anılan YAKUP VADİSİNE gömülür.

Ziyaretgâhtır Yakup Vadisi, Yakup türbesi insanlara, insanlığa... Ağrı dağının döşündeki karnı yarık her yıl binlerce ziyaretçi kabul eder. Bir hacı da burasıdır.

1840 Ahura (Arkuri) zelzelesinden önce burda bir Yakup manastırı da vardı. İçinde keşişleri dahi bulunmaktaydı. Dünyanın sayılı yerlerinden ziyaretçiler gelirdi. 20 Haziran 1840 zelzelesinde, birkaç gün önce Ağrı dağından acaip sesler, yer altından gürültüler gelmeğe başladı. Gün geçtikçe şiddetlenen bu korkunç sese halk : "Ağrı kızdı gazaba geldi." demeğe başladı. Bir gece Büyük Ağrı kuzey Sürmeli Çukuru yönündeki döşünden patladı. 1600 nüfuslu Arkuri (Ahura) kasabası ve yakın köyler lavlar altında kaldığı gibi Yakup manastırı da toprak ve taşlar altında yok oldu. Bugün buraya gelen turistler kasaba kalıntılarını görmektedirler. Sürülerini otlatan çobanlar bile sayısız ev eşyaları bulmuşlardır (1).

ZALOĞLU RÜSTEM AĞRI DAĞINDA

Zaloğlu Rüstem ile devler uzun yıllar mücadele etmişler, bu mücadelenin en önemlisi Ağrı Dağında olmuş. Devletleri yenilgiye uğratan Zaloğlu, onların ancak Ağrı dağında toplanmasını sağlamış ve insanlığa çok kötülükleri dokunan bu mahlukların neslinin türememesi için Tanrıya el açmış :

"Tanrım biz ölüp gideceğiz. Bizim gibi kuvvetli pehlivan yaratmıyacaksın. Ben DEV'lerin hakkından geldim. Bu durum da bunları Ağrı Dağından aşağı indirme." Bu dilek Tanrının hoşuna gittiğinden,

devler bir tılsım çemberi içine alınarak insanlık için zararsız hale getirilmiştir.

AĞRI DAĞINDAKİ AYILAR

Ağrı Dağında her çeşit yabani hayvanlar yaşamaktadır. Bunların başında ayılar gelir. Burada ayılar birçok korkunç olaylara sebep olduğundan, bu konudaki söyleniler yaygındır. Ağrı Dağındaki bir ayının, bir kızı kaçırmaya olayı şöyle anlatılır:

Bir gün bir çoban kızı koyun otlatırken, bir erkek ayı tarafından kaçırlır. Bir mağaraya kapatılır. Kız mağarada yıllarca ayı ile birlikte yaşar. Erkek ayıların kadınlara zaafı çok ol d u ğ u n d a n bu ayı da kaçırdığı kızı çok sevmektedir. Adetâ göremediğinde onun aşkı ile yanıp tutuşmaktadır. Bununladır ki, ayı dışarıdan canlı hayvan, odun ve başka ne bulsa getirip mağarada bu karısının yanına yığmaktadır. Ateşin sürekli yanması için uğraşmaktadır.

Ayının bu kadından iki oğlu olur. Ayı her dışarı çıktığında birşeyi ihmal etmez, o da mağaranın kapısına bir büyük kayanın yerleştirilmesi işi... Ne kadar severse hanımını o derece insanlığına güveni yoktur ayının...

Bir Yaz günü gezmeğe giden ayı bu taşı her nasılsa unuttur. Mağaranın kapısını kapatmaz. Peşi sıra ışıklı dünyaya çıkan kızın gözü kamaşır. Oysa bu arada uzakta koyun otlatan çobanları görür ve mağarayı terk ederek, çocuklarını da bırakıp çobanların yanına gelir, sığınır.

Ayı dönünce korktuğunun başına geldiğini görür. Çocukları sahihsiz kalmıştır... karısının kaçtığını anlar. Arar arar bir türlü bulamaz. Çıkar bir taşın üzerine şöyle çağırır :

— Geççey... Geççey... Bebe eeee.. Hamur pıt pıt...

Böylece çocukların ağladığını, hamurun tabakta kaldığını feryad ederek haykırır. Bu ayrılığa fazlaca da dayanamayarak sırtırap çeke çeke ölüp, gider. Çocuklar ise yarı ayı, yarı insan olduğundan fazla yaşama yararak ölürlər...

(1) Arkuri Zelzelesi konusunda M. F. Kırzioğlu'nun bir yazısı TFA da yayınlanmıştır. Kışkar Serkiz adlı ozanın bir deyişi yayınlanmıştır. (Deyiş aslı gibi Türkçedir).

Bize gelen KİTAPLAR

● Nihâl TÜRKMEN : "Orta Oyunu". Orta Oyunu'nun Eskiliği, Orta Oyununda Tema, Vak'a Kuruluşu, Tipler, Dekor ve Aksesuar, Oyun özellikleri, Müzik ve Dans, Dil, Diyalog Yapısı, Terimler, Orta Oyunu ve Karagöz, Başlıca Temsilcileri, Sonuç, Bibliyografya. Ayrıca 16 tane Orta Oyunu ve Karagöz Oyun Havası notası. Millî Eğitim Bakanlığı Dev. Kit. Büyük Türk Yazarları ve Şairleri Komisyonu Yayınları : 9, Güzel Sanatlar Serisi : 2. 23,5 x 16,5 Cm. boyunda, 154 sayfa, 16 lira.

● Ömer Asım AKSOY : "Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler". İkinci Kitap. Türk Dil Kurumu Yayınları : 331. Önsöz, İl adlarının kısaltmaları, Derleyici adları, Atasözleri, Deyimler (Açıklamalı). 19,5 x 13,5 boyunda, 176 sayfa, 10 lira.

● Ali PÜSKÜLLÜOĞLU : "Efsaneler". 16 efsane. TDK Halk İçin Kitaplar Çeşitli Konular Dizisi : 1. 19,5 x 13,5 boyunda, 80 sayfa, 5 lira.

● Orhan URAL : "Üç Destan : Oğuz Kağan, Ergenekon, Koroğlu". TDK Halk İçin Kitaplar, Çeşitli Konular Dizisi : 2. 19,5 x 13,5 boyunda, 64 sayfa, 4 lira.

● TDK : "Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Bolleten 1971". Caferoğlu Hazai, Gökyay, Dilâçar, Golden, Levend, Olgun, Kut, Sarioğlu, Aksan ve Eren'in yazıları. Müdür: Ağah Sırrı Levend. Yazı Kurulu: A. Caferoğlu - Hasan Eren. Türk Dil Kurumu Yayınları : 338. 24 x 16,5 boyunda, 272 sayfa, 35 lira.

● Aydın OY : "Tarih Boyunca Türk Atasözleri". Önsöz, Bu kitap nasıl hazırlandı, İnceleme, Eski kaynaklarımızda Atasözleri, Türkiye Türkçesi dışında Türk Atasözlerinden örnekler, Türkiye Türkçesi ile günümüzde kullanılan Atasözleri, Sözlük, Atasözleri bibliyografyası bölümleri. İş Bankası Kültür Yayınları, Faydalı Eserler Dizisi : 2. 20 x 14 boyunda; 400 sayfa, 10 lira.

● İrfan Ünver NASRADDINOĞLU : "Afyonkarahisarlı Şairler, Yazarlar, Hatatlar". Biyografiler, örnekler. Toplu is-

teklere %20 indirim yapılır. Adres: P.K. 471, Ulus - Ankara. 24 x 16 boyunda, 230 sayfa, 15 lira.

● Süleyman ARISOY : "Yabansal Besin Bitkilerinin Ekonomik Coğrafi Önemi". Araştırmada bitkilerin besin maddesi olarak ele alınması yanında "Eski Türk tababetinde ve Türk folklorunda bitkisel menşeli olan şifalı ot-ilâçlar"da ele alınmış ve geniş kaynaklar verilmiştir. Ankara Üni. Dil ve Tarih - Coğrafya Fak. Dergisi Cilt XXVII — Sayı 1 - 2, 1969 dan ayrı basım. 28 x 20,5 boyunda 85 (43. sayfadan 127. sayfaya kadar) sayfa, bibliyografya, 26 adet bitki fotoğrafı.

● İbrahim Hakkı KONYALI : "Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi - Ermenek ve Mut Abideleri". Önsöz, Müellifin notu, Tarihi kaynaklarda Larende ve Konya, Karamanoğullarının kestirdikleri paralar, Feridun Bey münşiatında Karamanoğulları ile ilgili mektuplar, Karaman Vakfiyeleri, III. Murat Zamanında Karaman mahalleleri ve nüfusu, Karamanda kadrolu ve kadrosuz câmi ve mescitler, Karelere, Cami ve Mescitler, Zeyne âbideleri, Zeyne'de Şeyh Ali Pınarı, Yunus Emre Camii ve Zaviyesi, Yunus Emre Karamanlıdır (Sf. 364 - 398), İmaretler, Medreseler Türbeler, Hamamlar, Karaman tekke ve hankaâhları, Karaman ve çevresindeki kiliseler ve manastırlar ile Karaman'daki Dar—Ül—Hadis, Dar—Ül—Huffaz, Muallimhâne ve Mektepleri, Karaman ve çevresinde sınılanmış yerler (Folklor konuları), Karaman'da tarihi evler, Karaman Bedesten ve çarşıları, Kabristanları, Çeşmeler, Kuyular ve musluklar, Muhtelif yerler. Ayrıca âbideleri ve tarihi ile Ermenek, Ermenek âbideleri, Balgason'da Karaman ve Mahmut Beylerin Türbesi ve Karaman Bey Mamuresi, Ermenek Medreseleri, Çeşmeleri, Mut âbide ve kitabeleri bölümleri yer almaktadır. Eserin sonunda kişi ve yer adlarına göre indeksler de yapılmıştır. Karaman Belediyesi'nce bastırılmıştır. 24 x 17 boyunda, 800 sayfa, 30 lira.

Halk Dansları Gösteri ve Yarışları :

2. Liselerarası Halk Oyunları Yarışmasına Katılan Okullar

Yazan : Üstün GÜRTUNA

Bitlis Lisesi Folk Dans Ekibi 1131,33 puan toplayarak 3. lüğe yükseldi.

Milliyet Gazetesi'nin tertip ettiği ve bu sene 6. yaşını dolduran Müzik Yarışması'nın yanında Halk Oyunları Yarışması da 2. yaşını tamamladı. Bu sene geçen yıla nazaran yüzde yüz artış göze çarptı. Şöyle ki geçen yıl 96 okul yarışmaya katıldığı halde, bu sene 240'ı buldu. Bu da okulların halk oyunlarına gösterdiği ilgiyi açıkça ortaya koyuyordu. Ocak ayında 7 ayrı ilde yapılan elemelerin sonunda finale kalma hakkını kazanan 13 okul 3 ayrı şehirde ve 3 ayrı jüri önünde ayrı günlerde yarıştı. Bu üç ayrı jüri önüne aldıkları puanlar neticeyi ortaya koydu. Bu yarışları şöylece özetleyebiliriz :

10 Ocak 1972 Samsun elemesi :

1 — Akçaabat Lisesi (Akçaabat Karadeniz horonları ile), 2 — Tokat İlköğretmen Okulu (Tokat halayları ile), 3 — Trabzon İlköğretmen Okulu (Trabzon horonları ile, 4 — Ağrı Naci Gökçe Lisesi (Ağrı barları ile), 5 — Vezirköprü Lisesi (Vezirköprü oyunları ile), 6 — Amasya İlköğretmen Okulu (Gaziantep oyunları

ile), 7 — Ladik Akpınar İlköğretmen Okulu (çeşitli oyunlarla), 8 — Beşikdüzü Kız İlköğretmen Okulu (Karadeniz kız horonları ile), 9 — Artvin Kâzım Karabekir Lisesi (Artvin bar, horon ve yaylıları ile) yarışmaya katıldılar.

12 Ocak 1972 Ankara elemesi :

1 — Çorum oyunları ile Çorum Sanat Enstitüsü, 2 — Van oyunları ile Ankara Fen Lisesi, 3 — Artvin oyunları ile Ankara Yenışehir Sağlık Koleji, 4 — Yozgat halaylarıyla Yozgat Kız Enstitüsü, 5 — Kuzey Kafkas oyunları ile Ankara Koleji, 6 — Bitlis oyunları ile Çankaya Lisesi, 7 — Artvin oyunları ile Ankara Kurtuluş Lisesi, 8 — Kars oyunları ile Ankara Özel Yenışehir Koleji, 9 — Gaziantep oyunları ile Ankara Yıldırım Beyazıt Lisesi, 10 — Artvin oyunları ile Ankara Yenimahalle Kız Enstitüsü, 11 — Gaziantep oyunları ile Ankara Ticaret Lisesi, 12 — Akşehir oyunları ile Akşehir İlköğretmen Okulu, 13 — Elâzığ oyunları ile Ankara I. Sanat Enstitüsü, 14 — Kars oyunları ile An-

ARAŞTIRMALARI

kara Atatürk Kız Enstitüsü, 15 — Kars oyunları ile Sincan Lisesi, 16 — Kars oyunları ile Ankara Akşam Pratik Sanat Enstitüsü, 17 — Ankara zeybekleriyle Ankara Atatürk Lisesi, 18 — Bitlis oyunları ile Ankara Otelcilik Okulu, 19 — Gaziantep oyunları ile Keçiören Lisesi, 20 — Kars oyunları ile Başkent Lisesi yarışmaya katılmışlardır.

15 Ocak 1972 Malatya elemesi :

1 — Elâzığ Atatürk Lisesi (Elâzığ oyunları ile), 2 — Elâzığ Lisesi (Elâzığ oyunları ile), 3 — Bitlis Lisesi (Bitlis oyunları ile), 4 — Malatya Atatürk Lisesi (Malatya oyunları ile), 5 — Malatya Erkek Sanat Enstitüsü (Malatya oyunları ile), 6 — Akçadağ İlköğretmen Okulu (Akçadağ oyunları ile), 7 — Malatya Kız İlköğretmen Okulu (Malatya oyunları ile), 8 — Malatya Turan Emeksiz Lisesi (Malatya oyunları ile), 9 — Adıyaman Lisesi (Adıyaman oyunları ile), 10 — Malatya Kız Enstitüsü (Malatya Oyunlarıyla), 11 — Sivas Li-

sesi (Sivas oyunları ile), 12 — Elâzığ Teknisyen Okulu (Elâzığ oyunları ile), 13 — Bingöl İlköğretmen okulu (Bingöl oyunları ile), 14 — Batman Lisesi (Siirt oyunları ile) 15 — Diyarbakır Ticaret Lisesi (Diyarbakır oyunları ile), 16 — Erzurum Lisesi (Erzurum barlarıyla) Malatya elemesine katıldılar.

17 Ocak 1972 Adana elemesi :

1 — Gaziantep oyunları ile Gaziantep Koleji, 2 — Ceyhan oyunları ile Ceyhan Özel Sarsar Koleji, 3 — Silifke oyunları ile İçel Mut Lisesi, 4 — Adana oyunları ile Adana Ticaret Lisesi, 5 — Urfa oyunları ile Urfa Kız İlköğretmen Okulu, 6 — Adana Oyunlarıyla Adana Motor Sanat Enstitüsü, 7 — Kadiri oyunları ile Kadiri Lisesi, 8 — Adana oyunları ile Adana Sanat Enstitüsü, 9 — Gaziantep oyunları ile Gaziantep Lisesi, 10 — Silifke oyunları ile Mersin İlköğretmen okulu, 11 — Karışık oyunlarla Ceyhan Lisesi, 12 — Adana oyunları ile Adana

Edirne Kız İlköğretmen Okulu 1082,76 puan alarak bölgelerinin oyunları ile 4. oldu.

Yapı Sanat Enstitüsü, 13 — Bitlis oyunlarıyla Tarsus Amerikan Koleji halk oyunları yarışmasına katıldılar.

20 Ocak 1972 İzmir elemesi :

1 — Karşıyaka Kız Lisesi (Gaziantep oyunlarıyla), 2 — Bergama Lisesi Bergama zeybekleriyle), 3 — İzmir Özel Ticaret Lisesi (Elazığ oyunlarıyla), 4 — İzmir Atatürk Lisesi (Elazığ oyunlarıyla), 5 — Özel Karşıyaka Koleji (Sivas oyunlarıyla), 6 — İzmir Özel Türk Koleji (Ege zeybekleriyle), 7 — İzmir Ticaret Lisesi (Ege zeybekleriyle), 8 — Özel Fatih Koleji (Erzurum hanım barlarıyla), 9 — Salihli Lisesi (Kuzey Kafkasya oyunlarıyla) elemelere katıldılar.

22 Ocak 1972 Bursa elemesi :

1 — Bursa Kız İlköğretmen Okulu (Bursa ve Gaziantep oyunlarıyla), 2 — İhsan Çizakça Koleji (Bursa Kılıç Kalkan oyunlarıyla), 3 — Atatürk Lisesi (Bursa Kaşık ve Kılıç Kalkan oyunlarıyla), 4 — Yalova Lisesi (Kuzey Kafkasya oyunlarıyla), 5 — Düzce Lisesi (Kuzey Kafkasya oyunlarıyla), 6 — Bursa Sanat Enstitüsü (Bursa kaşık ve Kılıç Kalkan oyunlarıyla) yarışmaya katıldılar.

25 ve 26 Ocak 1972 İstanbul elemeleri :

1 — Çağaloğlu Kız Enstitüsü (Gaziantep), 2 — Kadıköy Maarif Koleji (Bayburt), 3 — Beyoğlu Ticaret Lisesi (Erzurum), 4 — Üsküdar Türk Kız Koleji (Bayburt), 5 — Matbaa Sanat Enstitüsü (Artvin), 6 — Ümraniye Lisesi (Gaziantep), 7 — Eyüp Lisesi (Gaziantep), 8 — Özel Moda Koleji (Elazığ), 9 — Maçka Sanat Enstitüsü (Van), 10 — Tekstil Sanat Enstitüsü (Gaziantep), 11 — Pertevniyal Lisesi (Bayburt), 12 — Özel Bilir Koleji (Artvin), 13 — Kırklareli Lisesi (Kırklareli), 14 — Kuştepe Lisesi (Gaziantep), 15 — Motor Sanat Enstitüsü (Erzurum), 16 — Uzunköprü Lisesi (Edirne), 17 — Keşan Lisesi (Keşan), 18 — Edirne Lisesi (Edirne), 20 — Özel Kalamış Lisesi (Gaziantep), 21 — Kadıköy Kız Enstitüsü (Sivas), 22 — Haydarpaşa Lisesi (Bayburt), 23 — Levend Lisesi (Erzurum), 24 — Haydarpaşa Sanat Enstitüsü (Gaziantep), 25 — Oleyis Turizm ve Otelcilik Koleji (Elazığ), 26 — Darüşşafaka Lisesi (Bitlis), 27 — Küçükköy Vefa Poyraz Lisesi (Eğin), 28 — İs-

tanbul Erkek Lisesi (Artvin), 29 — Karabaş Erkek Lisesi (Bayburt), 30 — Mecidiyeköy Lisesi (Kars), 31 — Özel Şişli Koleji (Artvin), 32 — Fenerbahçe Lisesi (Gaziantep), 33 — Cibali Kız Lisesi (Erzurum), 34 — Özel Kültür Koleji (Gaziantep), 35 — Kadıköy Kız Lisesi (Eğin), 36 — Nişantaşı Kız Lisesi (Gaziantep), 37 — Galatasaray Lisesi (Bitlis), 38 — Vefa Lisesi (Gaziantep) oyunlarıyla elemelere katıldılar.

FINALE KALAN 13 OKUL AŞAĞIDA SIRALANAN ŞEKİLDE DERECE ALDI VE ŞU OYUNLARI OYNADILAR

1. Gaziantep Lisesi (1153 puan) Dokuzlu, Kırıkcan, Meryem, Mani, Çepikli.
2. İzmir Özel Türk Koleji (1151,99 puan) Harmandalı, Muğla zeybeği, Aydın zeybeği, Acipayam zeybeği).
3. Bitlis Lisesi (1131,33 puan) Papor Garzane, Değirmenci, Meyroki, tiringo, Harkuşta, Topal.
4. Edirne Kız İlköğretmen Okulu (1082,76 puan) Edirnenin ardıda bağlar, Pomak gaydası, İstafalka, Selânik, Zigoş.
5. Diyarbakır Ticaret Lisesi (1077,93 puan) Delilo, Çağan, Halay, Esmir, Çepik
6. Levend Lisesi (1067,46 puan) Başbar, Tamzara, Uzundere barı.
7. İstanbul Erkek Lisesi (1032,13 puan) Delihoron, Düzhoron, Atom, Cilveloy, Koçeri, Kobak, Borçka kız horonu, Orta Batum.
8. Ağrı Naci Gökçe Lisesi (1030,77 puan) Ağrı dağından aştım, Çoban Ali, Koçaklama, Atabarı, Lorke, Yüksel, Cevreş, Ağrı Sallaması.
9. Kadıköy Kız Lisesi (1023,50 puan) Eğin Eğin Yeşil Eğin, Küçük Tamzara, Hayriye, Hoşbilezik, Çeçen kızı.
10. Yozgat Kız Enstitüsü (989,09 puan) Kıyılı, Yozgat halayı, Naimli, Lole, Feyli turnam.
11. Beşikdüzü Kız İlköğretmen Okulu (977,17 puan) Ayşe Fadime, Agasar sallaması, Geyikli üçlemesi, Beşikdüzü sıksarayı.
12. Ankara Atatürk Lisesi (970,80 puan) Seymen zeybeği, Sebahi, Misket, Ankara zeybeği.
13. Malatya Kız Enstitüsü (927,96 puan) Kol oyunu, Malatya Malatya, Lorke, Söğüt dalı, Tezleme, Hoşgeldin, Cezayir.

Bacadan Atılan Ölü

Derleyen : Dr. Saim SAKAOĞLU

Bir varmış bir yokmuş, bir Keloğlan varmış. Bu Keloğlan bir adamın yanına hizmetçi durmuş, bu adamın mallarını ota- rıyordu. Bu adamın kendisi de çiftçilik edermiş.

Keloğlan'ın ağasının karısı köyün muhtarı ile oynarmış. Keloğlan bunu duyar, fena halde kızar.

Birgün muhtar bunların evine gelir, ağasının karısı muhtara der ki:

"Muhtar, çifti nerede sürüyorsun, kazı

kesip oraya getireyim."
"Fılan tepede sürüyorum; kazı kes, pilavı hazırla, gel.Öküzümün başına alaca kuşağımı sararım."

"Peki."

Keloğlan bu konuşmaları işitir, hemen ağasının yanına seğirtir :

"Ağa, donunu gömleğini çıkart!"

Ağa çıkartır, Keloğlan da çıkartır; bunların bir kısmını öküzün beline sararlar. Birini de ağanın başına geçirip muhtara benzetirler. Oradan kalkıp muhtarın çift sürdüğü yerin yakınına giderler .

Ağanın karısı kazı pişirir, pilavı hazırlar; doğruca muhtarın yolunu tutar. Fakat yolda Keloğlan'la karşılaşır :

"Ana ne getirdin?"

"Keloğlan, kazı kestim, pilav ettim de size getirdim."

"Peki ana."

Keloğlan kazı alır, ağasını da çağırır; yemeğin başına otururlar. Bunlar kazı yemeye başlayınca ağanın karısı der ki:

"Herif herif, muhtar da çağırın, o da gelsin."

"Keloğlan git, muhtar da çağır!"

Keloğlan kalkar, yanındaki elmaları yollara dökme dökme muhtarın yanına gider :

"Muhtar, ağam karısıyla oynadığını duydun; seni öldürecek. O "Dur" derse bile sen kaç." der ve ağasının yanına dönüp gelir.

"Ağa, muhtara çok yalvardım, ama gelmedi."

Ağanın karısı kocasına yalvarır :

"Herif herif, bir de sen git."

Bu sefer de ağa kalkıp gider, yoldaki elmaları da bırakmaz, toplayarak gider. Muhtar ise "Ağa taş topluyor" diye kaçmaya başlar. Ağa da döner gelir :

"Karı, muhtar gelmedi."

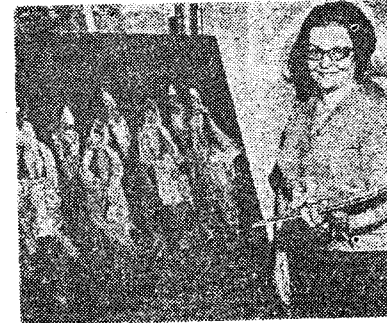
Ağanın karısı efkârlanır, yemekten sonra kapları alıp sallana sallana eve gelir. Akşam olunca Keloğlan eve gelir ve kadra na sorar :

"Ağam karısı, niye keyifsiz duruyorsun?"

"Keloğlan, öyle başım ağrıyor ki..."

"Sabahtan biraz kete çörek et de filan

Naciye İzbul'un Sergisi

Bn.İzbul Çayda Çıra tablosunu hazırlarken

1 — 12 Şubat 1972 günleri arasında İstanbul Belediyesi Taksim Sanat Galerisi'nde Ankara ressamlarından Naciye İzbul III. Sergisini açtı. Bu sergi Bayan İzbul'un daha evvel 1967'de Ankara'da, 1969 yılında da İzmir'de açmış olduğu sergileri izliyordu.

Naciye İzbul Ankara Kadın Ressamlar Derneği Başkanıdır. Aynı zamanda bu derneğin kurucularındandır. 1965 den bu yana Devlet Resim ve Heykel Sergileri'ne katılmıştır.

Son sergisinde 26 eseri yer almıştır. Bunlar arasında bir folklorcu olarak dikkatimizi ve ilgimizi Ankara Kalesi, XIX. Yüzyılın Geline, Göreme, Hasat, Çayda Çıra oynayan Elazığ Halk Oyunu Takımı, Koçlar ve Mevlâna Türbesi tabloları geçti. İzbul'u kutlarız.

T.F.A.

yerdeki ziyarete git, o ziyaret şifadır".

"Peki Keloğlan".

Sabahleyin hanım kete çörek eder, biraz da helva eder. Keloğlan da bir ağacın kovuğuna girer, önüne de bir perde çeker. Ağanın karısı gelir, kete çöreği oraya koyar, biraz yanlarda gezdikten sonra oraya oturur :

"Ziyaret baba."

"Buyur kızım."

"Keloğlan'la ağasını öldüresin."

"Amin de kızım."

Böyle bir iki defa olduktan sonra kadın sorar :

"Ziyaret baba, biz bunları nasıl öldüreceğiz?"

"Attarlara gidersen, onlarda beyaz bir toz vardır, alır, yemeklerine koyarsın. Onlar ölürlür, sen de mükemmel yaşarsın."

"Peki, kete çörek yer misin ziyaret baba?"

"Koy da git kızım, koy da git."

Ağanın karısı bırakıp gider. Keloğlan biraz kete çörek yer, birazını da ağasına götürür. Oradan da çarşıya gider, esnaflara tembih eder :

"Ağamın karısı gelecek, ağu isteyecek; şeker tozundan başka bir şey vererseniz sizi şikâyet ederim."

Akşam olur. Zehirli yemekler gelir. Ağa ile Keloğlan yerler. Keloğlan bir yandan da :

"Ağam karısı gel ye." diye ısrar eder.

"Keloğlan, başım ağrıyor; bugün ziyarete gittim de hiç iştahım yok."

Keloğlan usulca ağasına tembih eder :

"Ağa, ben ne dersem sen de onu diyecaksin, yoksa karışmam."

Keloğlan yemekten bir kaşık alır :

"Ağa, aha bacağımanın canı çıktı."

"Keloğlan, benim de çıktı."

Bir kaşık daha alırlar :

'Ağa, öteki ayağımın da canı çıktı."

"Keloğlan benim de..."

"Ağa, canım buraya geldi."

"Keloğlan benim de."

"Ağa, ben öldüm."

"Keloğlan ben de öldüm." derler ve ikisi de yere düşerler.

Ağanın karısı hemen seyirderek Muhtar'ı çağırır :

"Muhtar gel."

"Ne oldu?"

"İkisi de öldü."

Muhtar eve gelirken ağanın karısı yağ eritmeye başlar, helva pişirip muhtara yedirecek. Daha sonra da ölüleri kaldıracaklar. Karı yağı ocağa koyup içeriye girer, muhtar da orada uyulamakta. Keloğlan kalkıp sıcak yağı alır, muhtarın ağzından içeriye döker. Çiğerleri yanan muhtar hemen ölür. Kadın içeriden muhtara seslenir, fakat muhtar kalkamaz.

"Muhtar kalk, muhtar kalk!"

Öte yandan Keloğlan sıçrar :

"Ağam karısı o ne ?"

"Keloğlan senle ağam ölmüştünüz de muhtar'ı çağırdım da haber vereyim. Keloğlan, muhtar'ı sesle de helvayı yesin."

"Muhtar kalk, muhtar kalk!"

Bakarlar ki muhtar kalkmıyor, Keloğlan der ki :

"Ağam karısı, bu ölmüş."

"Etme Keloğlan?.."

"Ölmüş ya."

"Bunu ne edelim Keloğlan?"

"Sen helva ile keteleri getir, ben yiye yim. Sonra onu çuvala koyar, götürürüm, muhtarın evinin bacasından içeriye atarım."

"Peki Keloğlan."

Ağanın karısı Keloğlan'ı yedirir, içirir; sonra da birlikte muhtarın cesedini bir çuvala koyarlar. Çuval'a birlikte muhtarın damına çıkarlar :

"Karı kapıyı aç, karı kapıyı aç".

İçeriden muhtarın karısı seslenir :

"Herif dolan gel de açayım."

"Karı kapıyı aç, düşüyorum."

Keloğlan hemen muhtar'ı aşağıya bırakır, muhtar zaten ölü... Evdekiler başına birikirler, ağlarlar.

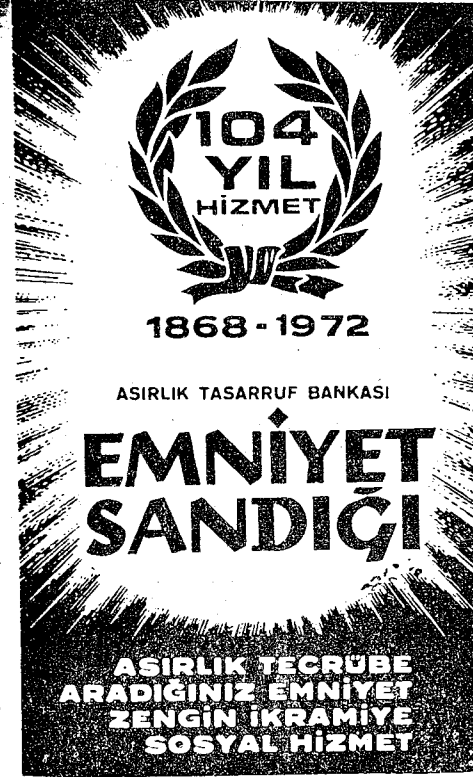
Sabahleyin ağanın karısı da muhtarın evine gider, Keloğlan da yanına takılır :

"Ağam karısı, diyeyim mi?"

"Aman Keloğlan, sen bilirsin."

Daha sonra ağa da ölür, karı da sahipsiz kalır.

(Anlatan : Mehmet Coşkun, Kelkit — Karşıyaka, Köyü 1911, okuryazarlığı yok, çiftçi. Bu masal 50 yıl evvel, aslen bu köyden olan Sadık adında bir hemşehrisinden Trabzon'da dinlemiştir, ona göre buradaki olaylar cereyan etmiştir. Tesbit tarihi : 16. 9. 1969. Bu masalın TTV numarası : 359. Aarne — Thompson kataloğu numarası : 1358 C.)

104 YIL HİZMET
1868 - 1972
ASIRLIK TASARRUF BANKASI
EMNİYET SANDIĞI
ASIRLIK TECRUBE
ARADIĞINIZ EMNİYET
ZENGİN İKRAMİYE
SOSYAL HİZMET

(Baskın : 60757 — 29)

EN KÜÇÜK
TASARRUFLARINIZA,
BÜYÜK
TASARRUFLARINIZ
GİBİ DEĞER
VEREN BANKA

AKBANK

(Folklor : 30)

yalnız
değilsiniz

TÜRK TİCARET BANKASI'nın

GARANTİLİ ÇEKLERİ

DAİMA YANINIZDADIR

SUBELERİMİZ SİZİ BEKLİYOR

TÜRK
TİCARET
BANKASI

BİRHASSA
KIŞ
MEVSİMİNDE
PANASON
VEYA

Lokman
çayı

BÜYÜKLERİN
VE
KÜÇÜKLERİN
SAĞLIK
KAYNAĞIDIR

(Folklor : 32)

Türkiye Vakıflar Bankası

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

(Basım : 20219 / 60879 - 26)

(Yeni Ajans : - 34)

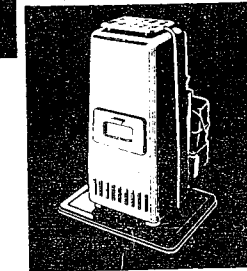
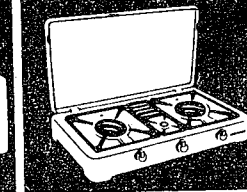
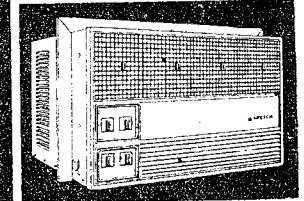
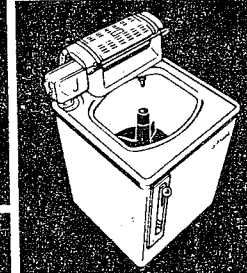
GRİPİN, nezle
başlangıcında birçok
tehlikeli önlemek
bakımından faydalıdır.
GRİPİN, 4 saat
ara ile günde
3 adet alınabilir.

GRIPIN

ARÇELİK
daima en iyisini
imal eder

üstün kalite
uygun fiyat
devamlı servis

(Yeni Ajans : 345 - 35)